

ODVALTE
TEN BALVAN!rozhovor s Jánem
a psychiátrm
J. M. KošparůPAPEŽ,
DROGY - A MY

Václav Frei

Nevykazujeme
hudbu z chrámů
ani z duší

Václav Dobrodinský

MÍŘIT
KE SMYSLUrozhovor
s Jaroslavem
Medem

1

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

LEDEN 1998

Sledujeme-li postoje a jednání některých liberálnější orientovaných katolíků u nás i na Západě, může nás znepokojit úkaz zvaný „katholicismus – ale“, ospravedlňující kdejaký kompromis.

Ne, že by otevřeně zpochybňoval dogmata nebo morální principy tlumočené učním magisteria, ale připojí takové „zeštíhlení“ jejich obsahu, že už máme co dělat s novými principy, z nichž se podstata křesťanství kamsi vytratila. „Katholicismus – ale“ je pro ochranu nenarozeného života, avšak uvádí mnoho situací, kdy lze těhotenství násilně přerušit. Teoreticky uznává velký význam mše svaté, ale vlnitě toleruje rovněž takové životní postoje, kdy závislost na církevním společenství je minimální, anebo vůbec žádná. Je pochopitelné, že takové rozvolňování jednoznačných principů vyvolává nevoli všech, kdo se poctivě snaží žít v duchu evangelia.

Kritici kompromisů

Jako reakci na „křesťanství – ale“ stále častěji pozorujeme postoje inspirované Ježíšovými slovy: „Vaše řeč ať je: ano, ano – ne, ne. Co je nad to, je ze Zlého“ (Mt 5,37). S odvoláním na tato slova hy odpůrci „kompromisního“ křesťanství chtějí vyjádřit celý obsah křesťanského učení pomocí dvou jednoznačných termínů: „ano“ nebo „ne“. Ohlíbíme jednoduchému schématu ovšem vede v obou případech k podobnému důsledku. Navzdory tomu, že sledují zcela rozdílné cíle, upouštějí obo uvedené postoje neomluvitelným způsobem půdu evangelia. Problém je v tom, že Ježíš od nás vyžaduje jednoduché a jednoznačné odpovědi tam, kde takové odpovědi možné jsou. Nevyžaduje od nás ale věci nemožné. Proto bychom také neměli považovat krátké odpovědi za hlavní křesťanskou ctnost. Ne vždy byly odpovědi, které udílel Ježíš učedníkům, jednoznačné a prosté. Když Zebedeova žena prosila Ježíše o první místa pro své syny, neodpověděl ani „ano“, ani „ne“. Řekl jí: „Nevíte, o čem žádáte“ (Mt 20,22) a bylo třeba projít dramatem jeho mučnické smrti, aby pochopili smysl těchto slov.

Neměli bychom zjednodušovat křesťanství a tvrdit, že ve jménu věrnosti evangeliu bychom měli fungovat jako jednoduchý počítačový program, v němž na každou otázku existují pouze dvě možné odpovědi: „ano“, nebo „ne“. V takovém programu by nebylo možné položit dokonce ani tak banální otázku, jako kolik vlastně bylo Ježíšových učedníků. Přesná odpověď by totiž vyžadovala, abychom kromě dvanácti apoštolů zmínili ještě Jidášovu zradu, uvedli jeho nástupce Matěje a upozornili, že bylo ještě dalších dvaasedmdesát, které Pán poslal (viz Lk 10,1). Zatímco tedy „katholicismus – ale“ redukuje skutečnost, křesťanská věrnost evangeliu by měla ukazovat celé bohatství Kristovy pravdy; tato věrnost ale rozhodně nespočívá v tom, že budeme odpovídat jednoslabičnými slovy na každou otázku. Nakonec by to totiž svědčelo pouze o tom, že jsme otázku nepochopili.

Jeden americký filozof, který před pár lety poprvé navštívil východní Evropu, vyprávěl, jak u přepážky na letišti odpovídala mladá úřednice na všechny jeho otázky pouze krátkým „yes“. Až když na dotaz, jak daleko je to z Varšavy do Krakova, dostal stejnou odpověď, teprve pak pochopil, že ta mladá žena neumí anglicky a pouze pomocí několika slov předstírá zdání rozhovoru.

Podobný efekt může mít zaměňování bohatství obsahu evangelia jednoduchou opozicí dvou slov: ano – ne.

Monolog radikálů

Je příznačné, že v Itálii vychází časopis lefektivistů s titulem „Sì sì, no no“. V době, kdy katolický svět děkoval Bohu za padesátiletí kněžské služby Jana Pavla II., lefektivisté na

M. M. da Caravaggio (1573 – 1610): Obrácení sv. Pavla

Snímek archiv

NEKŘEŠŤANSKÝ
RADIKALISMUS

Józef Życiński

stránkách svého týdeníku zaútočili na Svatého otce kvůli tomu, že vede dialog se současnou kulturou. Podle nich všechny nabídky dialogu církve světu v duchu koncilové konstituce Gaudium et spes musejí dostat jednoduchou a pádnou odpověď: „Nikoli!“ Takový postoj by znamenal nejjednodušší možnou formu monologu, který nemá nic společného s duchem evangelia. V poselství Papežské akademie věd z října roku 1990 Svatý otec zdůrazňuje, že „dialog církve se světem kultury je rozhodující výzvou pro budoucnost světa“, proto také naše „úsilí na poli kultury musí být vždy výrazné, dynamické a plodné“. Výraznost a srozumitelnost dialogu musí tedy kráčet ruku v ruce s křesťanskou otevřeností vůči dramatu světa a tu musí provázet pronikavá a hluboká reflexe. Radikalismus, ve kterém se odmítá hloubka a autentický dialog, je popřením ducha evangelia.

Neznamená to, že křesťan má vstupovat do dialogu s lidmi zlé vůle, kteří by chtěli zneužít zdání dialogu pro své zistné cíle. Skutečnost je ovšem mnohem komplikovanější, než jsou

ochotni uznat radikálové s jednoduchým obrazem světa. Kristus si přeje, aby naše řeč byla prostá tehdy, když prosté a jednoznačné jsou také situace. Když ale chceme popisovat složitě situace pomocí jednoduchých termínů, vzdalujeme se pravdy, kterou je pro křesťana Kristus. S velkolepou lekcí křesťanského radikalismu se setkáváme u Jana Křtitele. Nepromlouval k Herodovi stylem některých populárních teologů: „Manželství je nerozlučné, ale...“ Jednoznačně označil svazek s Herodiadou za hříšný a nepřipustný. Zároveň ale volal k němu přicházeli k Jordánu a ptali se ho, co mají dělat, nedával jednoduché pokyny: ano, nebo ne. Byly by zjednodušením jejich překrměného postavení. Proto také Jan upřesnil hodnocení dané situace, když řekl: „Na nikom se nedopouštějte násilí, nikoho nevydírajte, hude spokojení se svým zoldem“ (Lk 3, 14).

Ve stejném duchu Janovy věrnosti pravdě sepišovali své velké traktáty sv. Augustin nebo sv. Tomáš. V jejich výkladu křesťanského učení se často setkáváme s jemnými

rozlišeními, která berou v potaz celou složitost situací. Neplnou z touhy přizpůsobit křesťanství duchu a mentalitě soudobého světa. Jsou však důsledkem křesťanského pochopení bolesti světa a schopnosti rozlišovat různé podoby lidské bídy. Stejný postoj lze vidět u řady vynikajících křesťanských moralistů. Rozlišovali mnoho zásadních okolností hříchu a zavědli subtilní distinkce tam, kde by zjednodušující radikál viděl jenom černou nebo bílou. Pokus zredukovat celou složitost světa na černobílé schéma v moderní době dokonale ztělesnil V. I. Lenin. V jeho nekomplikovaném schématu hlavní roli vždy hrají jednoduché protiklady: pokrok a reakce, dobro a zlo, revoluce nebo kontrarevoluce. V myšlení Východu je projevem stejného přístupu perská mytologie, v níž zlý Ahriman bojuje s dobrým Ormuzdem. Křesťanství má velice daleko k leninismu i k perské metafyzice.

Křesťanský leninismus?

S tesknou touhou po křesťanském leninismu se setkáváme v mnoha populárních publikacích vycházejících bez církevního imprimatur. V nich existuje jenom absolutní dobro a čisté zlo, satan vede rovnocenný boj s Bohem, a někdy se dokonce zdá, jako by měl navrch. Podobné texty velice vyhovují nekomplikovaným duchům, jejichž ohlíbenou zábavou je neustálé zvonění na poplach. S katolickou teologií ale nemají nic společného. Pro katolika totiž satan nemůže být partnerem Pána Boha, poněvadž je bytostí stvořenou, která sdílí všechny nedokonalosti stvoření poznamenaného hříchem. Stírání podstatných rozdílů mezi všemohoucím, nekonečným Bohem a omezeným stvořením je velice pochybnou formou teologie. Zavádění leninských schémat, která se ukázala jako velice škodlivá v politickém životě, do teologie je ještě pochybnější službou křesťanství.

Rovněž na úrovni lidského života se radikální protiklady mezi dobrem a zlem mohou nejjednodušeji ukázat jako falešné. Působením milosti se to, co je slabé a hříšné, může stát dokonalým a svatým. Bohužel, proměna je možná rovněž v opačném směru. V dramatu lidských obrátů se veřejná hříšnice stává svatou, z Savla se stává Pavel, avšak apoštol Jidáš se stává symbolem zrady. Mnoho lidí ovšem prožívá celý život roztržku, když často balancuje mezi věrností a zradou. Složitě lidské rozhodování nelze, bohužel, podřadit jednomu prostému pravidlu.

Otázkou pro nás zůstává schopnost skloubit věrnost nepochybnitelným principům, které tvoří fundament křesťanství, a složitost podmínek a postojů, v nichž se snažíme tyto principy uvádět do života. Existují principy, které nelze omezit žádným „ale“ a na něž můžeme reagovat jediné souhlasným „ano“. Omyl kompromisních „katolíků – ale“ plyne z toho, že prakticky odmítli tyto principiální zásady a jejich nepřítomnost chtějí zakrýt poučenou mnohomluvností. Omyl nekompromisních radikálů spočívá v tom, že upřednostňují pouze nejjednodušší případy a usilují monumentální konstrukci křesťanství zredukovat na úroveň jejich základů. Navzdory deklarovaným ušlechtilým záměrům, rovněž i oni boří bohatství obsahu křesťanství. Existuje jistý typ radikalismu, který bude blízký pohanským schématům nebo ideám Lenina. S křesťanstvím má ale málo společného, proto jej musíme nazvat radikalismem nekřesťanským.

Autor (nar. 1948) je arcibiskupem v polském Lublinu. Naši čtenáři některé jeho články znají z předcházejících ročníků. Např. v Perspektivách 1/1993 jsme publikovali jeho text „Co ohrožuje církev?“, k němuž byla připojena i vyčerpávající autobiografická poznámka. Převzato z týdeníku *Gosc Niedzielný* 4/1997, přel. J. Šubrt.

KŘESŤAN
V SVĚTĚ

V RIO DE JANEIRU O RODINĚ

Zpráva o II. mezinárodním
teologicko-pastoračním kongresu

Zmíněný kongres proběhl ve dnech 1. – 3. října 1997 u příležitosti II. světového setkání Svatého otce s rodinami jako jeho „přidružená akce“. Sám tento fakt je výmluvnou ilustrací učení magisteria: rodina je na prvním místě. Běžným vědeckým kongresům se tato akce podobala pouze názvem. I ona byla slavností setkání, projevem „radostného a kontemplativního postoje, s nímž lze v Pánu odhalit tajemství rodiny a lépe je pochopit“, jak řekl předseda kongresu, kolombijský kardinál A. J. Trujillo, který zdůraznil nutnost angažovanosti katolíků v dnešní společnosti. Poukázal na to, že dospělí dnes prosazují své štěstí často na úkor vlastních dětí. Ve třetím světě využívají anonymity velkoměst a odkládají své děti na ulici. V Evropě a v USA jsou děti ponechávány samy sobě v perfektně zařízených bytech s důmyslnými strojkami na zábavu. Kardinál varuje: jde o „historickou bitvu“, v níž jde nejen o nějaký dílčí aspekt manželství, ale kdy se i křesťanům nenápadně podsouvá „jiná vize člověka“.

M. A. Glendonová, právnička z Harvardu a vedoucí delegace Svatého otce na Konferenci žen v Pekingu (1995), upozornila na ohroženost rodiny ještě naléhavěji. Zatímco Deklarace lidských práv OSN (1948) vyzývala k podpoře rodiny, konference požádala v posledních letech pod záštitou OSN jsou agresivně protirodinné, protože spatřují v rodině a v nerozlučném manželství ohrožení práv jednotlivce. Je tu snaha zavést do mezinárodních dokumentů pojmy jako „sexuální práva“, „rozmnožovací práva“ apod. Dříve se různí diktátory snažili rodinu ovládnout, kdežto současný nenápadný tlak se snaží rodinu „dekonstruovat“. Je snaha mluvit o ní jako o skupině sdílející společnou domácnost bez ohledu na její složení a vřelost. Původem těchto tendencí je „amorfní mezinárodní skupina polovzdělaných bohatých technokratů, kteří pronikli do mezinárodních organizací, vládních agentur, univerzit a médií“. Přitom nebyli nikým zvoleni. Neomezená moc trhu nechce připustit takovou překážku, jíž je rodina, v níž rozhodují rodiče, nikoli reklama.

Etsau-Nzahi Bamungwabi, arcibiskup z Kinshasy, přiblížil účastníkům situaci rodiny v černé Africe. Ta je stále chápána jako zdroj života a společenských hodnot a vnímá sobectví jako přestupek. Dosud tradiční rodina i celá africká společnost je však zranitelná. Nezvládla šok, který jí způsobila západní kultura a civilizace.

J. O. Mutlaryová, politoložka z Osla, je přesvědčena, že práva matky jsou stále více

potlačována každodenní praxí. Vedle nich se objevují práva falešná, především právo být či nebýt matkou. Nejde o právo, ale o dar a poslání. Matka má mít právo prožívat mateřství vztahově – a právě ono je (za přispění mj. i feministického hnutí) popíráno. Tradiční společnost automaticky přisuzovala mateřství vysoký sociální status, zatímco dnes je vysoký sociální (profesionální) status ženy v rozporu s jejím mateřstvím. Být matkou je dnes prostě těžší: pro nepřátelský postoj západní společnosti i pro vyšší náročnost výchovy. „Opravdové osvobození žen stojí na právu lišit se od mužů, které je plně respektováno státem i zaměstnavatelem.“

H. Schambeck z Rakouska vidí jeden z kořenů dnešního špatného stavu rodiny v tom, že politici často usilují o popularitu tím, že k tendencím rodinné nepřátelskosti zaujímají nekritický, ba vstřícný postoj. Stát tím uvolňuje cestu demoralizaci společnosti. Vztah rodiny a státu je hluboce nevyvážený: vše, co rodina potřebuje, čerpá z vlastních zdrojů, vše, co produkuje, jde ve prospěch státu. Tento kořistnický postoj státu k rodině má jediný možný důsledek: počet sňatků, rodin i dětí klesá. Rodinu dále ohrožují zaslání názoru, že individuální práva jsou nadřazena, takže žádná rodinná práva vlastně neexistují. – Dodejme, že obyvatelé chudých zemí včetně té naší jsou vystaveni tlaku finančně silných skupin ovládajících soukromá média, která pak soustavně předkládají obraz člověka jako izolovaného, příp. státní bytosti, jejíž chování (především konzumní) lze pak mediálně naprogramovat (a finančně využívat).

Manželé Peter a Sabine Dörenovi, němečtí teologové, hovořili na téma „Rodiče jako subjekt rodinné pastorace“, tj. o povinnosti rodičů chovat se pastoračně vůči sobě navzájem, vůči dětem, jako pár vůči páru a jako rodina vůči ostatním rodinám. Ta vyplývá ze svátosti manželství, které je i duchovním povoláním. Dörenovi vyslovili přání, aby vedle liturgických textů vzývajících mučedníky, vyznavače, učitele církve a panny, církev vypracovala i texty obrácené se k „svatým manželům“, je to dluh vůči řadě kanonizovaných manželských párů.

Posledním řečníkem byl Svatý otec. Jeho projev měl název „Každý útok na rodinu a život zraňuje důstojnost lidstva“. Každý takový útok totiž zasahuje člověka na nejcitlivějším místě – tam, kde se učí lásce a kde jsou rozvíjeny jeho vlohy. Svatý otec vyzval biskupy, aby dali pastorační rodině nový impuls a vzlet. Svůj starší výrok „člověk je cestou církve“ doplnil na „člověk

a rodina jsou cestou církve“. – S potěšením jsem si uvědomil, že Česká biskupská konference již delší čas působí právě v těchto intencích.

Setkání i kongres měly pro mě jako přímo účastníka smysl již samy o sobě, protože znamenaly vzájemné obohacení obou stran: magisteria i církve bádající a sloužící. Byla patrná návaznost na první kongres (Řím, 1994), oproti němuž došlo tentokrát k značnému posunu. Výrazněji zazněly pokazy na ohroženost rodiny. Řada řečníků rozvinula myšlenku rakouského H. Shattoviše (na kongresu nepřítomného): Současná rodinná politika připomíná ekonomický vztah k přírodě ještě před vznikem ekologického myšlení: napravy ekologických škod jsou nesmírně náročné; nebudou napravy škod napáchaných na rodině ještě náročnější? Bez ekologického postoje k přírodě nemůže lidstvo přežít: nebudou následky ignorance vůči rodině ještě dramatictější?

Kongres v čele se Svatým otcem znovu potvrdil nezbytnost aktivní angažovanosti křesťanů na podporu a obranu rodiny. V této souvislosti připomínám konferenci o právech žen v čínském Pekingu (1995), kde se delegaci Svatého otce nakonec podařilo pozitivně ovlivnit některé závěrečné formulace. Mnozí katolíci tehdy vyvíjeli na delegaci nátlak, aby na protest proti jiným formulacím konference opustila. Sám papež však tehdy rozhodl, aby tam setrvala a vyslovila se závěrečným dokumentem částečně souhlas. Jeho politický čin měl pozitivní důsledky: Sekretariát pro Rodinu (pod záštitou OSN) se nechal „ohmknout“ a vydal v lednu 1997 zprávu, která je již odlišná od zprávy z r. 1995 a obsahuje opatření navazující na aktivitu Svatého otce.

Setkání i kongres v Rio se konaly pod heslem „Rodina – dar a závazek – naděje lidstva“. Pro mě osobně byla zvláště důležitá výzva Svatého otce: „Kladu se zvláštním důrazem před vás, biskupy, kteří jste povoláni za učitele a pastýře stáda, abyste dokázali dát pastorační rodině nový impuls a vzlet.“ A dále: „(...) pastýři si musí být stále více vědomi skutečnosti, že je žádoucí nasazení pečlivě vzdělaných osob do pastorace rodin, a proto potřebují biskupské konference a diecéze taková dynamická centra, která jsou schopna sloužit evangelizaci, dialogu a společným akcím na podkladě dobře vypracovaných projektů a pastoračních plánů.“

Josef Zeman

Autor je ředitelem Národního centra pro rodinu při ČBK; působí v Brně.

„Ádélčko“ na švestkách

Čemu věří Jan Jandourek,
AD 12/1997, interview

nové metafory (obraz, rám obrazu, malířský styl, lis, vytrvalý deštěk atd.) a nežádáš po něm, aby vydal počet z jejich významu? – Proč ho necháš mluvit jednou chvilí o „institucích“, jinou chvilí o „církvi“, aniž se ho zeptáš na souvztáhnost obou a na povahu nástrojnosti instituce-církve? Opravdu církev „drží pohromadě“ jen díky konformitě svých příslušníků?

Proč sis nevšimlo, že Tvůj respondent vysvětluje peripetie své duchovní pouli převážně odkazy na okolnosti vnějškové, přičemž o těch niterných se zmiňuje velmi nedbale? – Když už se ptáš, čemu Tvůj respondent dnes

věř, a obdržíš danou odpověď, proč nepoměříš jeho dnešní kredo tím jeho někdejší a nezeptáš se na důvody tohoto „zhubnutí“? Proč jsi mu nedalo příležitost splatit dluh čtenářské veřejnosti a vysvětlit, proč se kdysi rozhodl pro kněžskou dráhu a jaké byly vady tohoto rozhodnutí? – Proč sis věs neuvědomilo, že s Tvým i jeho halabala-přístupem k příběhu duchovních dějin konkrétního člověka (v daném případě Jana Jandourka) nelze vydat pravdivé svědectví?

Jak to, že's nepoznalo svého respondenta k odpovědnosti, když Ti prozradil svou strategii a vyklopil, že – mlčí??

[Oč milejší je mi Kniha Kraft přes všechny její propady a podrazy, jejíž autor ale záměrně nebrání čtenáři, aby ho zasloužené chytil na švestkách!]

A ještě něco: Proč zaspal Tvůj grafik, který připustil, aby se v Tvé „dvanáctce“ objevil čtyřikrát (sic!) Jandourekův portrét, nabízející portrétů též výraz tváře, který lze těžko číst jinak než jako polichocenost?

Petr Příhoda

GLOSÁŘ

Na čas je vystaráno: máme vládu, snad i prezidenta (do tisku dano ještě před jeho volbou) a chystáme předčasné volby, které prý prokážou novou politickou vůli občanů ČR. Vystaráno máme ale opravdu jen na čas, neboť – jaká je vlastně nová politická vůle občanů ČR?!

Není vyloučeno, že se naše krize bude prohlubovat. Mnozí „nevědí, koho volit“. Zdá se, že selhává nejen kapitálový trh, nejen justice atd., ale i důvěra v politiku a v princip politického stranictví. Může tím být ohrožena naše demokracie? Není to vyloučeno.

Václav Bělohorský, guru našich postmodernistů, zdůvodňoval před časem ve svém komentáři krizi ODS mj. i tím, že se znelibila Němcům a katolíkům. Toto je člověk, který vsunkne slyší trávu růst! Není zcela sám, podobně se vyjadřovali ve svých dopisech např. někteří členové Mladé fronty Dnes. – Postmoderní myslitelé jsou, jak známo, kritičtí vůči racionalitě. Není však známo, co je v lidské mysli „organem“ této kritičnosti, není-li jím racionalita. Je to groteskní? Je to absurdní? Kéž nám Bůh ráci zachovat zdravý rozum!

Všichni pamatujeme, jakou nevoli vzbudilo rozhodnutí některých představitelů někdejší KDS splýnout s ODS. Prý se tam hrnuli, aby si zajistili slibnější politickou kariéru. Ukázalo se, že v ODS si klidu neužívá nikdo, ani bývalí „kádešáci“. Jedni se vzepěli – zhrkle, heroicky, jak kdo – většinou kolem předsedy, druhí vsadili na kulhavého koně a asi to už vědí.

Jak předčasné je všechno souzení a jak malicherné je předčasné odsuzování.

Národ obchází strašidlo. Strašidlo spiknutí. Expremiér, exaktní makroekonom, vážně hovoří o spiknutí proti jeho osobě. Liberála Václava Bělohorského straší spiknutí katolíků a Němců proti ODS. A aby i katolíci přispěli k této náladě, straší Radomíra Malého, svého času kurážného disidenta, spiknutí zednářů v církvi proti církvi.

V brožurce Humanisté nebo satanisté?, vydané vlastním nákladem, předkládá na 80 stránkách výklad moderního dějiny. Snad že je mu nemožno připustit tajemnost jejich příběhu (včetně působení zla), volí výklad prostý a nad slunce jasný: služebníky zla jsou zednáři. On, původním povoláním historik, se nezdá být kritikou pramenů, verifikací a zejména falzifikací svých hypotéz atd. Pak ovšem může tvrdit, co chce, a jeho tvrzení těžko vyvrátit.

Styl těchto odhalení připomíná brožurky, jaké u nás vycházely za protektorátu, později pak v padesátých letech (Spiknutí proti republice, Tajná moc jezuitů aj.). Toto uvažování vyhovuje podezíravě ustrojeným myslím. Proto autor nespěchá s uznáním podvrženosti Protokolů sionských mudrců. V církvi je prý plno zednářů; přesměrovali průběh posledního koncilu, už ohklopují samotného papeže...

Ze tyto teze neodpovídají mé či tvé životní zkušenosti? To se nám jen zdá, protože oba jsme naivní. Že jsou často rozporuplné a – jsouce domyšleny – vedou k absurditám? Dovolávat se zde zdravého rozumu prý není radno, ten totiž může být nástrojem ďábelským...

Radomír Malý se plně identifikuje s církvi (to my chceme též), jeho dílko je však projevem určitého typu katolického populismu, který je navíc pro svou nekritičnost náchylný ke koalici s obdobně iracionálními, ale již nepřijatelnými postoji, což dokazuje např. Pochodeň dneška aj. Je to významný proud v naší církvi. Má smysl mu opovnovat? Někdy ano, zejména jeho metodologii. On však nastoluje i jedno velké a přitom opomíjené téma, totiž působení Zlého v dějinách, a to je třeba vzít na vědomí.

Vesvětě i u nás se dnes množí nejrůznější psychoterapeutická střediska. Čím je to vaše specifické?

Středisko v Žirovnici je vlastně prvním exercičním střediskem, které je postavené na lékařské bázi či spíše na křesťanský orientované psychoterapii. Žirovnice je specifická právě tímto spojením obou oborů dohromady – křesťanského a lékařského pojetí pohledu. U nás je celá řada exercičních domů jako Bohumín, Velehrad, Ktiš aj., ale když se podíváte na nabídky exercičí, jsou určeny víceméně zdravým lidem – lékařům, učitelům, manželům, podnikatelům. Nikde jsem neviděl duchovní evičení pro neurotiky, alkoholiky, schizofreniky, vozíčkáře či toxikomany. Žirovnice není tedy místem, které je další v pořadí, ale je prvním v řadě – vyplňuje určitou mezeru.

Žirovnice je tedy určena především nemocným?

Nejen. Je určena především lidem, kteří mají problémy se svojí minulostí. Lidé chtějí řešit problémy v přítomnosti, aby je neměli v budoucnosti, ale zapominají na minulost. Člověk s sebou od dětství vleče nejrůznější balast, s nímž ale není možné jít volně vpřed. Je potřeba se těchto věcí zbavit. Proto také byly tyto exercice jedním návštěvníkem nazvány „duchovními evičeními na uzdravení vlastní minulosti“.

Současné jsou určeny většinou lidem. Vycházíme tady z biblického pojetí, kdy lidské chyby, kterých se člověk dopouští, ukazujeme na příkladech z Bible, potom se modlíme, následuje zpověď, která je vyvrcholením, a nakonec ve zdejší kapli probíhá obřad se mší svatou. Člověk, který by k těmto hodnotám neměl vztah, by asi vůbec nerozuměl, o co jde.

Pitvání se ve vlastní minulosti bývá ovšem bolestivé, nepřijemné a mnoho lidí se tomu podvědomě brání. S jakými potížemi se nejčastěji setkáváte?

Film, který o nás běžel začátkem ledna v televizi, nesl příznačný název Odvalte ten kámen. Člověk je schopen zbavit se věcí, které ho tíží, buď jako jednoho kamene, anebo je rozdělí na malé kamínky či píseček, ale potom zpravidla neodstraní všechno. Když je však nechá v celku, může je snadněji odhodit jako balvan. Proto se v minulosti příliš nerýpáme a nedlouháme, protože by mohla být znovu bolestivá. Věci spíše pojímáme globálně, aby si člověk uvědomil, že tuto minulost má a že je v ní něco, co tam nepatří.

Celkový proces uzdravení v Žirovnici spočívá tedy v tom, že si člověk v celku projde svůj život a zbavuje se balvanů minulostí tím, že lituje, ale i odpouští. Lidé totiž často nemají vyřešené věci jenom proto, že dosud neodpustili. Přirovnal bych to k magnetofonové pásku, který má dvě strany. Na jedné z nich je záznam negativ, která děláme druhým, a na druhé straně jsou negativa, kterých se druhí dopustili na nás – a které cítíme jako ublížení, krivdu, ponižení či zranění. Pásek je

ODVALTE TEN BALVAN!

Začátkem ledna odvysílala Česká televize v Křesťanském magazínu dokument Šárky Pavlicové Odvalte ten kámen, který seznamoval s psychoterapeuticko-exercičním centrem v Žirovnici, prvním svého druhu u nás. Vedle místního faráře P. Vendelína Zboroně v něm působí i pelhřimovský jáhen a psychiatr Jaroslav Maximilián Kašpar, s nímž si povídáme nejen o této aktivitě, ale i o jeho nedávném článku v Perspektivách, který vzbudil rozporuplné reakce.

tedy třeba očistit z obou stran. Neodpuštění je totiž vězení – jak říká výstižně Katka Lachmanová – ovšem s klíčem uvnitř, kterým mohou otočit a dostat se z něho ven.

Odpouštění tedy vidíte jako klíčový moment vašich exercičí?

Do Žirovnice přijíždí člověk hlavně kvůli tomu, aby si uvědomil, že jeho položení uzdravení tkví právě v odpouštění druhým lidem. A pak sám jde ke zpovědi a je odpouštěno také jemu. Víte, připadá mi, že jsme dosud ještě nedocenili velikost Otcenáše. Psychologie této modlitby říká „odpusť nám, jako my odpouštíme jím“. Když jdeme ke zpovědi, vždycky chceme, aby nám bylo odpuštěno. Kdyby nám ale Bůh odpouštěl hříchy jen do té míry, jako jsme před zpovědí odpustili těm druhým, tak toho moc odpuštěného nemáme. Bůh nás má ovšem raději než my ty druhé.

Není na druhé straně neodpuštění i záměrné, i když si to člověk nepřiznává? Člověk v sobě přikopává či zranění neustále živí, aby mohl vystupovat v roli toho lepšího, ublíženého mučedníka.

Ano, to je přesně ono. Člověk se v tomto postoji někdy zabývá a nechce z něho ven. Potřebuje v sobě přímno pěstovat averzi k druhému, který mu něco provedl. To je ovšem nekřesťanské. Proto je také potřeba, aby k nám přicházeli lidé, kteří o křesťanství aspoň něco vědí, jinak tam s námi začínají diskutovat: „A proč odpustit? Vždyť jsem v právu, když mi ublížil!“ Anebo mají za to, že odpustit druhým je projevem slabosti.

Často se v této souvislosti mluví o duchovních zraněních. S jakými zraněními se v Žirovnici nejčastěji setkáváte?

Na to nemohu odpovědět, protože nevím. Lidé u nás píší všechno, co je tíží, do dopisu, který symbolicky adresují Ježíši Kristu. Zároveň tam sdělují i svoje odpouštění matce, otci, sestře, svému bývalému manželovi... Píší vlastně jakýsi intimní dopis. A potom o půlnoci (během půlnoční mše, která se tam pokaždé slouží) odcházejí na faru zahradu, kde si předtím každý z nich stavěl svoji pyramidu z kamenů. Každý kámen si předem pojmenoval – nese název nějaké bolesti či zranění z minulosti. A na této kamenné hranici pak v noci spálí svůj dopis a celou pyramidu nakonec rozmetají. Jde o jakýsi psychodynamický rituál. Ptáte-li se tedy na tato zranění, tak je zná jenom zmíněný dopis a pak popel...

Dobře, mluvíme tedy aspoň o různých typech těžkého zranění.

Pokud se ptáte na druhy, tak je to hlavně nepřítel, kdy člověk není schopen přijmout např. svoje pohřbí, vzdělání, nemanželský původ, ale i svého životního partnera, rodiče, nemoc či nemožnost mít dítě. S těmito věcmi je ale potřeba se umět smířit a zároveň odpustit těm, kteří nás nějak poškodili. Někdy však lidé trvají i vůči Bohu. V životě se nám totiž stanou věci, za které nemůžeme žádnou konkrétní osobu, a tak to hodíme na Pána Boha: „A ty seš ten osklivý, který mě dal narodit se jako ženský a přitom je to tak hrozný!“ Víme, že to zní děsivě, ale kdybych měl říci, s čím se nejčastěji setkávám, jsou to právě případy, kdy lidé nedovedou odpustit Pánu Bohu.

Nakolik to souvisí s falešnými představami o Bohu?

Zásadně. Vedle Bible zde doporučujeme jako literaturu za domácí úkol knihu Karla Frielingsdorfa Falešné představy o Bohu. Sedesát až sedmdesát procent exercičí však zabírají falešné představy o sobě a o těch druhých.

V říjnovém čísle Perspektiv jste byl v anketě Co očekávám od plenárního sněmu? podle některých velmi kritický ke „zdravotnímu stavu“ dnešní české církve.

Mrzí mě, že si pleteme dva rozdílné pojmy: „byl jsem kritický“ a „konstatoval jsem stav“. Když přijde k lékaři muž, který se cítí dobře, ale ten mu zjistí vysoký krevní tlak a vysokou hladinu cholesterolu, může daný člověk reagovat dvojím způsobem. Buď řekne: „Co si dovoluujete kritizovat můj tlak a cholesterol?“ Anebo zareaguje: „Děkuji vám, že jste mě na to včas upozornil. Budu s tím muset něco dělat.“

Také můj článek mohl vzbudit dvojí reakci. Jedni jsou rozloženi, neboť podle nich je v církvi všechno zdravé, a najednou přijde někdo s nějakými nemocemi. Druzí naopak reagují: „Konečně na tyto věci někdo poukázal, protože existují a nic se s nimi nedělá.“

Snímek archiv autora

Přesto: nebyl váš výčet neduhů příliš poznamenán vaší psychiatrickou praxí a tudíž nutně zkrácen?

Máte pravdu, vycházím ze své praxe, protože ke mně chodí kněží, bohoslovci, řádové sestry, novicové a novicky, ale hlavně sem chodí spousta věřících lidí. Známe tedy problémy, o které jsem psal, z pramenů, ne z doslechu. A tak, jako jsem jako lékař zodpovědný za své pacienty, jsem jako jáhen zase zodpovědný za zdravotní stav aspoň té části církve, kterou mám v péči. Je sice pravda, že brány pekelné ji nepřemohou, ale její organismus může přesto trpět nemocemi. A ty je nutno jasně pojmenovat a léčit.

Nejde ale spíše jen o ojedinělé případy, které z ordinace vypadají hrozně, a tak svádí k zobecnování?

Ale vůbec ne.

Některé věřící mají ovšem strach, že když se o těchto věcech mluví veřejně, diskredituje se tím církev a lidé o ni přestanou mít zájem.

To přece není pravda! Nemůžu církev diskreditovat, když poukážu na nemoci, které má. Spíše ji diskredituji tím, že si vůbec nevšímám problémů, které nám tady rostou roky. Přitom na ně poukazuje televize, tisk a mluví se o nich i mezi nevěřícími lidmi. Přitom se ukazuje na případy, jako byly Lysice nebo pražská teologická fakulta, které se dlouhou dobu neřešily. A my máme dojem, že to církev nepoškodí!! Velké věci nám neublíží, ale dohře mluvená upozornění lidí odradí? To se mi zdá velice malicherné.

Kde vlastně vidíte kořeny tohoto neutěšeného stavu?

Jde o problém, který má více faktorů. Za jednu z hlavních chyb však pokládám to, že se velice silně dbá na kvantitu na úkor kvality. Nemáme například kněze, tak bereme každého, kdo přichází. Říkáme si přitom: „Ať jsou, jací jsou, jen když jsou.“ Ale tato nekvalita se církví pochopitelně vymstí. Nesmíme se domnívat, že když budou z našich seminářů vycházet nejrůznější pokřivené osobnosti – především po stránce lidské, tak to „vyhrájeme“.

Podobná snaha vykazovat kvantitu na úkor kvality je však patrná i v pastorači. Pak se setkává s člověkem, který je čerstvě obřizovaný a nezná Desatero. Zeptám se ho: „A jakou jste dělal přípravu?“ Žádnou. Jakou bych dělal? Přihlásil jsem se a za tři měsíce jsem šel do kostela. Přišel tam nějaký chlap, něco nám řekl a pak nám tam něco dělal. A šel jsem domů.“ To nejsou žádné ojedinelé případy. Kolikrát zase vidím zklamání nadšených kněží, kteří chtějí sdělovat, ale nemají komu. Nikdo o to nestojí. „Ale, dejte nám pokoj. Zahrabte nám nebožtíka a nic víc nepotřebujeme.“ Nekvalita a lhotačnost, to jsou velké problémy naší církve, které spolu souvisejí.

Jak z toho ale ven?

Myslím, že nám v církvi chybí nadšení pro Krista. Nejsme nadšení pro Boží věci. Otázka zní: Proč nejsme nadšení? Když je však zamílovaný, tak pořád mluví o tom, koho má rád. Ale zkuste říci před některými věřícími: Ježíš Kristus nebo církev. „A co zas? Proč o tom mluvíte, copak je neděle?“ Naopak, když je člověk nadšený, tak má sílu a radost z toho, co dělá. A jenom nadšený člověk může nadchnout druhé.

Musím se přiznat, že v poslední době vkládám naději spíše do nevěřících lidí, kteří jsou mnohdy schopni brát Boží věci mnohem vážněji a radostněji. Mám strach, že lidé, kteří v církvi nějakým způsobem zhloustli, už k planutí nepřivedete. Spíše vám řeknou: „Co je to zase za novoty? Tak za komunistů nám děti okřtili bez řeči a dnes musíme chodit na nějaké přípravy.“ Jedna paní mi nedávno dokonce sdělila, že si píše stížnost k církevnímu tajemníkovi na okres. Na druhé straně mám případy snoubenců, kteří dřív do kostela nechodili a po svatbě ke mně přijdou, zda by „učení o Bohu“ nemohlo ještě dál pokračovat. V tom vidím naději – jít k lidem, kteří o evangelium ještě nic nevědí. Sázím spíš na novou vlnu evangelizace než na překonávání stereotypů u věřících.

Velkou naději vkládám také do uvažovaného doškolení kněží (v pastorační teologii, psychologii, katechetice aj.), které by jim mělo pomoci např. vyvarovat se chyb v pastorači. Náročnost povolání kněze je totiž srovnatelná s povoláním lékaře či učitele. A pokud se má běžný lékař dál vzdělávat a nestydí se za to, tak i kněz by měl mít tuto možnost a měl by ji využít.

Připravil Jan Paulas

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Jde-li o věc, za kterou jsme jako katolíci spoluodpovědní, může i pouhý způsob našeho očekávání ovlivnit reálný výsledek. Naše perspektiva může přitom mít v podstatě dvojí etickou orientaci.

Existuje očekávání, které předem skepticky nespouští, očekávání, které je výzvou k akci, očekávání, které je chladnou politickou kal-

kulací. Jsou to způsoby očekávání uzavřené, protože svázané pouze s vůlí nějakého omezeného Já nebo partikulárního My. Nedialogičnost a voluntarismus těchto způsobů vyplývá z neschopnosti vnímat věci s respektem k pravdě a z neochoty chápat lidi jinak než buď jako protivníky, nebo jako materiál vlastních plánů a úmyslů. Takové očekávání postará smlou pro organický celek živého lidského společenství a pro jemné cesty dialogu s Bohem.

Existuje však i očekávání, které přijímá pluralitu a poskytuje jí sjednocující oporu v univerzálním řádu lásky; očekávání pozorné a konstruktivní, které vidí a umí ocenit lidskou pozitivitu a dobro, očekávání, které povzbuzuje a dává naději, očekávání nezištné, které vyrovnává lidskou nespravedlnost a dává šanci tomu, za čím stojí Bůh. Je to očekávání

zeela jiné než sebejisté očekávání ideologu, kteří předem vědí, co má a nemá budoucnost. Je to očekávání, které sice lze lidskými prostředky zlatit do pozadí, ale které je zároveň natolik nezištné, že se nepotřebuje proti němu prosazovat. Právě ve své pokorné duchovní subtilitě a otevřenosti je mobilnější a skrytě silnější než jakékoli méně čisté očekávání, protože je citlivé na signály Boží vůle a vnímavé ke skutečnosti.

K tomuto tvořivému očekávání – které je patřící sebedůvěře církve a hlubinnou její bezpečnosti, protože jeho obzor není zaočen dílčími zájmy a jeho láska se něčeho nebojí – bych se ráda připojila. V jeho duchu očekávám od sněmu naší církve, že nebude jen lidským dilem: že většina z nás při něm pochopí, co osobně a individuálně, tedy od každého z nás zvlášť – ale přitom ve vzájemných

vztazích lásky a spoluodpovědnosti – očekává Bůh.

Bylo by jistě ztrátou energie pro celý náš církevní organismus, když jeho vnitřní komunikace nebyla řízena etickou dialogu, k níž patří pozitivní vztah k pravdě. Dialog má blíže k modlitbě než k politice. Proto není možný například tam, kde jsou lidská společenství manévrována do podoby sebestředných hnutí, fascinovaných především svými vůdci a svými vizemi. Pluralitní spolupráce na Boží věci je možná jen na základě pěstování individuální odpovědné citlivosti a sřízlivé věcnosti.

Věřím, že mohu od sněmu očekávat společné objevení a dotváření všeho cenného, na čem se dá v dalším životě církve pozitivně stavět.

Jolana Poláková

PAPEŽ, DROGY – A MY

Televize i denní tisk má drogy na pořadu dost často: policie ČR zabavila x kg heroinu; náš občan se v cizině za drogy dostal do vězení (i na 50 let); dealeri se pohybují po městě před očima policistů, kteří proti nim mnoho nezmohou; stále mladší školáci už s drogami začínají... Mentalitě větších lidí mohou takové jevy připadat jako z nějakého nám cizího světa (podobně jako nájemné vraždy nebo miliardové podvody); zprávy o nich také nedávají žádný ucelený obraz.

Snad proto katolický tisk *donedávna* nechával drogy až nápadně stranou. Jistý průlom znamenalo loni 36. číslo KT (Kašparů, Paulas) a 11. číslo Perspektiv (Vohofil). – Motiv samaritánské pomoci obětem drog může jistě většinou oslovit; tvoří však jen (vládný) zlomek mnohem širší, kruté reality. A snadno budí dojem, že jde pouze o věc specialistů.

Rímský list *Osservatore Romano* přinesl v čísle 44/97 projev papeže Jana Pavla II., který v něm jasně řekl, že světová mela zneužívání drog a tragédie drogové závislosti se týká nás všech. A co je neméně důležité: načrtnul celkový obraz problematiky a křesťanského stanoviska k ní.

Už po řadu let, uvedl Jan Pavel II., vyslovuje Svátý stolec návrhy na pastorační, výchovná a sociální opatření. Avšak „musíme bohužel konstatovat, že dnes tento jev zasahuje všechna prostředí a všechny regiony světa.“ Stále více dětí a mladistvých se stává konzumenty toxických látek, často po nahodilých prvních zkušenostech. Rodiče a učitelé bývají nepřipraveni a bezradní. Pro lékaře a sociální pracovníky je velmi nesnadné pomoci těm, kdo hledají únik ze závislosti a z drogové scény vůbec; domluvy rozhodně nestačí. Je nutno vážně počítat s existencí a vlivem mezinárodně organizované kriminální drogové sítě. „Ekonomická síla spojená s výrobou a prodejem těchto látek z největší části uniká zákonu a spravedlnosti.“ (A světové jde o desítky miliard dolarů!)

Z bezradnosti, jak této situaci čelí, „jsou některé autority připraveny nedělat nic“ (kromě tzv. *harm reduction*, tj. údajného omezení škod, např. rozdávaním sterilních injekčních jehel a stříkaček). „V důsledku toho se ve školách konzum drog stává všeobecným; je povzbuzován řečmi, které se snaží bagatelizovat nebezpečí.“ A přece i tzv. měkké drogy vedou k riziku změny chování, narušení psychiky a oslabení vlastní vůle a svobody. (Dodejme: často jsou branou k „tvrdým“ drogám i začátkem kriminální dráhy konzumenta.)

„Drogy představují zvlášť závažné zlo. Mnoho mladistvých i dospělých jejich působením zemřelo nebo zemře“, u jiných dochází k těžkému narušení jejich osobnosti. – Mladí lidé sahají k drogám zejména v kritických momentech svého vývoje, v životních problémech, ze strachu z budoucnosti, „jako únik do iluzorního, umělého života... Rostoucí prodej a konzum drog je známkou světa, který naléhavě potřebuje naději, jemuž chybí jasné lidské a duchovní vyhlídky. Proto si mnozí mladí lidé myslí, že každé jednání je stejné, nerozlišují mezi dobrem a zlem a nezískávají smysl pro mravní meze.“

Svátý otec vyjadřuje uznání rodičům a učitelům, kteří se dětem snaží vštípit mravní a duchovní hodnoty a vedou je k odpovědnosti. „Ale často se jim nedostává podpory, zvláště když média šíří nepřijatelná poselství, jež by měla plnit jako kulturní standardy ve všech zemích světa; obhajují například rozmanité modely rodiny, které rozbíjejí normální obraz manželství a znevažují rodinné hodnoty, nebo chápou násilí a někdy i konzum drog jako známku osobní svobody“ (z výrazně autorita).

Na pozadí zřetelně viděných celkových souvislostí je pak logický papežův závěr: „Boj proti metle chemické závislosti je záležitostí všech, každého podle jeho vlastní odpovědnosti.“ Zbývající část projevu je vlastně informováním rozvedením této věty. Svátý otec pochopitelně zdůrazňuje roli rodičů, vychovatelů a kněží i celých komunit větších (těch zejména v *prevenci*); vědecké vyvíjí péči těch, kdo se přímo věnují ohroženým a postiženým (a také jejich rodinám) a kdo tuto činnost odborně i duchovně podporují. Ale realisticky nepamoutají ani další faktory. „Vyzývá občanské autority, rozhodující hospodářské činitele a všechny, kdo mají společenskou odpovědnost, aby s ještě větší intenzitou pokračovali ve svém úsilí o lepší protidrogové zákonodárství na všech úrovních a stavěli se proti všem formám drogové kultury a provozu, zdroje bohatství skandálními způsoby

Snímek Vojtěch Vlk

získávaného využíváním křehkosti bezbranných osob.“ – „Zejména mladým lidem je nutno dát moudrou a přesnou lékařskou informaci a zdůraznit škodlivé účinky drog na fyzické, intelektuální, psychické, sociální a mravní úrovni.“

Projev končí modlitbou k Duchu svatému a k Panně Marii, jakož i přáním zdaru a apoštolským požehnáním pro účastníky mezinárodního kolokvia o chemické závislosti, v jehož rámci jej Svátý otec 11. října 1997 pronesl. – Kolokvium uspořádala v Římě Papežská rada pro pastorační zdravotníky.

Nejedna huliná papežova formulace přímo volá po rozvedení a doplnění, jež by ovšem přesáhlo možnosti jednoho článku. Než však mohl výtah z projevu vyjít, přišel nový rok

a s ním v KT č. 1/98 dva podněty, které zrovna vybízejí dodat hned pár řádků na téma DROGY A MY (tj. katolíci Čech, Moravy a Slezska). Mám na mysli jednak uvedení do roku Duha svatého na str. IV přílohy, jednak dopis MUDr. J. Presla, představitele nadace Drop-in, otištěný na str. 2.

S tématem „drogy a my“ přímo souvisí stesk exponovaného nevěřícího lékaře na nezáměrně katolické církve o prevenci a léčbu drogových závislostí. (Závěr ponechává jiskru naděje: „Pokud mne někdo přesvědčí o opaku, budu tomu velmi rád.“)

Rekl bych, že MUDr. Presl nemá i má pravdu. Patrně nevěděl o řadě katolíků, kteří se u nás „narkomanům“ na úrovni věnují – ale kolik jsme toho donedávna věděli my sami, a kolik toho ještě nevíme? Je také ošidné hodnotit katolickou církev v ČR vcelku. Její vedoucí představitel u nás nemluví – zatím – o problému drog tak zřetelně jako Svátý otec v Římě; jak to vypadá v terénu, těžko říci. (V naší farnosti obstojně.)

Připomenutí Duha svatého v našem životě souvisí s „bojem proti metle drog“ po mém soudu hlouběji. Vždyť „kde je Duch Páně, tam je svoboda“ (2 Kor 3,17) a „ovoce Božího Duha je láska, radost, pokoj...“ (Gal 5,22). Nejsou to právě tyto hodnoty, které chybí těm našim bližním, kteří sahají po drogách? Mají-li ovšem pro ně být účinným protilekem,

musejí to být hodnoty mezi křesťany reálně žité, přímo nakažlivé – a o to mj. v roku Duha svatého jde.

Je samozřejmě obrovský rozdíl v pojetí zmíněných hodnot v křesťanství a ve světě „úniku do iluzorního, umělého života“, řečeno papežovými slovy, a je to rozdíl často velmi poučný. Uvažme jen rozdíl mezi „svobodou“ začít brát drogy (s rizikem závislosti, která pak *reálnou svobodu likviduje*), a na druhé straně třeba evangelijní svobodou od mamonu. Nebo porovnejme sebestřednou „radost“ konzumenta drog, která ho izoluje od bližních, s křesťanskou radostí, která se rozděluje.

Lidé často spatřují přínos víry v útěše, v opoutání mysli od tíhy starostí. Na tom je kus pravdy, ale proto ještě naše víra není tisíci duchovní drogou: je především posilou a vzpruhou. Nežádá přece, aby křesťan neviděl realisticky skutečnost a *neřešil* problémy, které řešit má a může. Připomeňme ignaciánskou zásadu: „Modli se tak, jako kdyby vše záviselo na Bohu, a jednej tak, jako kdyby vše záviselo na tobě.“ Protimluv je to jen zdánlivě – zmužilá akce bývá často možná díky modlitbě plné důvěry. Na celém projevu Svátého otce můžeme sledovat realistický přístup, který neopomíjí náležitě lidské přičinění, a ten by měl být vlastní i větším rodičům a mladým lidem. Vždyť co říci o rodičích, kteří za celá léta nezpozorují drogové ohrožení vlastního dítěte; kteří nevědí, na koho se v takovém případě obrátit (*a na koho se neobracet*)? Nebo o mladých lidech, vychovánech a kněžích, kteří se nesnaží o solidní (*moudrou a přesnou*, podle Jana Pavla II.) základní informovanost ve světě plném polopravd, zámků a účelového zamlžování ohledně drog?

Tváří v tvář zlu nebo nebezpečí se někdy v lidech probudí netušené síly. Níživé loňské záplavy mnohé vyburcovaly k solidaritě. Kéž by nás plíživé ohrožení drogami vyburcovalo k bdělosti, k živější a ryzejší víře a k *dobře informované* obraně! – Stojí za zmínku, že v obou případech je možná a žádoucí spolupráce s dalšími lidmi dobré vůle.

Václav Frei

Nová evange

Jinak je zřejmé, že taková „široká náruč“ či „tolerance“ k jinověrcům podvazuje evangelizaci, neboť vyvolává dojem, že zase až tak nezáleží na tom, zda „národy“ přijímají Krista či nikoli.

Jiný náš teolog dojem indiferentnosti posiluje, když v úvaze o křesťanství budoucnosti tvrdí, že křesťané budou v mezináboženském dialogu hledat spíše to, co je s ostatními spojuje, než aby zdůrazňovali to, co je rozděluje. Specifikum křesťanství se bude představovat jako obohacující vklad do velké ekumeny dnešního světa, ne jako to, co staví hradby. V nové evangelizaci nebude místo pro postoj pyšných vlastníků pravdy.

Hlásat Krista neredukovaně

Hezky se to poslouchá, ale lze tu ještě mluvit o evangelizaci? Apoštolové byli posláni hlásat Krista neredukovaně všem kulturám – vhod i nevhod. Kristus tvrdí, že nepřinesl na zem pokoj, ale meč; lidé z vlastní rodniny se zneptáčí. V postmoderní době však teologové překonali Kristův realismus a blouzní o velké ekumeně světa, v jejímž jménu pak takticky upozadují křesťanské specifikum.

Místo aby navázali na pozitivní náboženské naladění a hlásali zjevenou pravdu, starají se mnozí teologové o konformitu, o soulad se stávající kulturou, o příznivé přijetí a uznání v mezináboženských monologech. Domnívají se, že poslouchají imperativ lásky, když přispívají k intelektuálně nekonfliktním poměrům na všech úrovních. Kde se má pravda s omylem k nepoznání. Větší lásku však nepochybně prokazuje apoštol, který riskuje nepochopení, odmítnutí i pronásledování při šíření radostné zvěsti.

Křesťan, který nepodléhá postulatům soudobých intelektuálů, který si uchoval víru či aspoň logiku, musí takové nadbíhání tzv. nové evangelizace hodnotit jako selhání pod tlakem soudobých intelektuálních stereotypů a předpokl. Není to anti-evangelizace, o níž mluví papež v souvislosti se světem dnešní vědy, kultury a intelektuálních elit. U zmíněných teologů však musíme mluvit o nepřiznané rezignaci na evangelizaci, která je utvářena

sebeklanem domněle poučených a skromných.

Jestliže však katolíci věří v nadpřirozený původ církve, pak se proto ještě nemusí chápat jako pyšní vlastníci pravdy, kterou nevymyslel, ale s vědeckostí a bázní přijal. Pycha je neadekvátní sebepovýšení, ale k tomu samotnou vírou v plnost Zjevení našetřeno. Pokora je pravda. Pravda víry pak říká, že biskupové v jednotě s papežem učí zjevenou pravdu a jsou v tom chráněni Boží mocí. Církev, vlastníci svěšenou pravdu a pověřeni ji šířit, není proto ještě pyšní, i když se to tak odpuřím až příliš snadno jeví. Samotné hlásání Krista v konfrontaci s jinými naukami tedy nepřipouští pychu. Nemusíme se tedy utíkat k neplodným dialogům o společném.

Tolerance není obětování pravdy

Právě postmoderní pojetí dialogu vyjevuje intelektuální závislost a nouzi těch teologů, kteří na něj přistupují. Dříve byl dialog za určitých podmínek výborným prostředkem společného hledání pravdy. Dnes už si při nesmírném namýšlení, že náš názor je pravdivější než mínění partnera. Takový „fundamentalismus“ je prý nelidský. Proto už dialog není „agresivním“ argumentováním pro a proti, jeho cílem není přesvědčit druhého. Musíme naopak respektovat identitu partnera. Jak má ale za těchto podmínek vypadat evangelizace, to zůstává záhadou.

Samozřejmě, že se postmoderní pojetí dialogu hrouť ve chvíli, kdy nás jeho zaplání stoupenci začnou v dialogu o dialogu „netolerantně“ přesvědčovat o pravdivosti svého pojetí. Takové rozpory jsou ovšem v novověkém myšlení běžné, málokoho odradí – zvláště když na druhé straně skýtají efektní, svěží formulace k úspěšnému oslovování.

Přesto je zarážející, že mnozí teologové přistupují na postmoderní marginalizaci pravdy, na překrývání pravdivostního hlediska kritérii časovosti či úspěšnosti. Jak je možné, že to nezasáhne aspoň instinkty víry? Vždyť i prostý věřící, nezapletený do soudobých intelektuálních sítí, snadno rozpo-

Nevykazujeme hudbu z chrámů ani z duší

Poměujeme se občas s různými církevními a sekterními, které prý mohou nabídnout – kromě eucharistie ovšem – víc než my, protože mají kazatele a manažery školené v umění manipulovat lidmi. Přitom máme vznešené chrámy s nádhernou výtvornou výzdobou a překrásnou liturgickou hudbou pěstovanou po mnohá staletí, – a my tuto hudbu z našich chrámů vykazujeme!

Nabízí-li se při bohoslužbě provedení slavnostní mše, např. Dvořákovy, Brucknerovy, Hanušovy, mnoho kněží to odmítá se slovy, že je to moc dlouhé a lidé prý tomu nerozumějí. Proč takové podceňování věřících? Stačí přece, když kněz upozorní, že v kancionálu je celý mešní latinský text s překladem. Prý dlouhé? Kam stále tolik pospícháme? Kdo má naspěch, může jít na tichou mši. Kdo chce slavnou mši zpívanou, ten si čas udělá. Na koncertě lidé poslouchají soustředěně třeba i dvě hodiny a nevádí jim to. Profesor O. A. Tichý blahé paměti říkával: „Slavná mše svatá se může sloužit bez gotické katedrály a vůbec bez kostela, ale nemůže se konat bez zpěvu. To už by nebyla slavná mše, ale tichá, tj. jiný liturgický útvar.“

Jsou jistě lidé, kterým hudba nic nefká. Jsou však jiní, jimž dává velmi mnoho, víc než sebevymluvnější slovo. Známe několik lidí, kteří

byli přivedeni k víře prostřednictvím hudby. A tamty je třeba vychovávat k vnímání krásy a neponechávat je demoralizujícímu vlivu komerčního hudby. I tím by církev mohla přispět k mravní obnově národa. Nepochybuji o tom, že by se pro to našli schopní a zapálení lidé, ale je nutná podpora vyšších církevních míst.

Na celém světě se rodiče a pedagogové snaží pozdvihnout u dětí jejich hudební vnímavost. Proč? Jistý latinský učenec řekl: „Umění nejen bývá náš rozum, ale napravuje i mravy.“ Před sto lety v Anglii přišel John Kerwin na to, že zpěvem lze rozvinout osobnost retardovaných dětí. V r. 1927 byl Zoltán Kodály při návštěvě Anglie touto metodou nadšen a začal ji zavádět doma. Dnes tam má každá škola pěvecký sbor. Bratři Silvajnové, jeho krajané, zavedli tuto metodu ve Finsku...

Proč o tom píšeme? Protože před časem jsme toto měli také v Čechách. Říkalo se nám konzervatoř Evropy. Když sem přišli po válce německé a moravské puštění jezuitů, vsadili – na fungující školství, na kulturu. Zřizovali vznošené chrámy, naplnili je krásnou výzdobou, ale i nádhernou hudbou a zpěvu, která působí na lidskou duši nejvíce. Existovala u nás vazba škola – kostel – kantor, většinou vynikající muzikant, učil děti při houslích od malicka zpívat. Potřeboval je k provozování litur-

Orazio Gentileschi (1553 – 1639): *Smrt Cecilia s anělem*

Snímek archiv

gické hudby. Zpívají v kostele, to bylo privilegium těch nejlepších. Právě z nich pocházeli ti, kdo pak pokračovali v dalších studiích. Bydleli často v klášterech, kde se jim kromě hmotného zabezpečení a studií literárních dostalo jako choralistům znamenitého školení

od vynikajících ředitelů kůr. Takový Černošský, Zach, Seger aj., byli světovými umělci. – Budoucnost našeho národa vidím opět v sepětí škola – kostel – hudba. Chystám říkat: „Tradice je poučení, jehož se nám dostává od mrtvých předků.“

Ucho vnímá abstraktnější než oko, protože mu poselství předává člověk. Pokládáme za milost, můžeme-li sdělovat duchovní obsahy, a jsme ochuzeni, je-li nám to odpíráno. Proč jsme rozmnožovali hrůzu, která nám byla dána, nemůžeme-li se modlit a chválit Pána tím nejlepším způsobem, jakého jsme schopni? Třetí svět se v náboženských ohřadech vrací ke svým kulturám, zatímco my tu svou odhazujeme na smetiště a nahrazujeme písničkami obohými po straně hudební, nežádka i textové. Člověk přece potře-

buje transcendenci! Samotná imanence je mrtvá. K náboženství patří i cit. Reformy, které mu odnímají živnou půdu, jsou pochybné.

Chci upozornit na význam chrámového sboru. Neměl by chybět v žádné živé farnosti. Takový sbor se většinou stává aktivním společenstvím; pravidelně se schází a přitahuje i hudymilovně nevěře, kteří pak mohou při bohoslužbách slyšet slovo Boží, k čemuž by jinak neměli příležitost. Jsou tu velké pastorační možnosti, zvláště má-li správce farnosti o hudbu a o sbor zájem a dovede-li ho vzbudit i u osiatických. Případná hostující vystoupení a zájezdy skýtají možnost vzájemného poznání různých farností. Sbor je i příležitostí k setkání mladých lidí obého pohlaví; z vlastní zkušenosti mohou potvrdit, že takto vzniklo mnoho

katolických rodin. – Také záleží na odborné úrovni varhaníků, resp. ředitelů kůru. Zde nás asi čeká mnoho práce, ale je třeba s ní začít.

Papež Pavel VI. řekl na mezinárodním sjezdu zpěváků posvátné liturgie: „Svatý Ambrož říká, že zpěv je požehnaním lidu, chválou Boží, bohoslužbou shromážděných, všeobecným souhlasem, slovem všech, hlasem církve, zvukem vyznání víry, zbožností plnou krás, jasným svobodou. Zmíní rozdělení, uklidňuje úzkost, vzdaluje trampoty. Zpívá se pro radost a člověk se tak učí věřit. Toto hudební programem a kázání vás toto vede jako jasně světlo, jako nepřerušovanou melodii až k blaženému spojení u Boha ve věčné harmonii a v plné radosti jeho nebeského království.“

Václav Dobrovolný

lizace

nává nesoulad mezi křesťanskými východiskami a specifickými tezemi těchto teologů. Nezná ovšem příčinu této masivní rozkolísanosti. Neví, že se do křesťanského myšlení vložila novověká filozofie, kterou mnozí teologové akceptují a která zcela jistě onen nesoulad působí.

Za konfuzní teologii je špatná filozofie

Je třeba říci otevřeně, že za mnohými podivnými teologickými experimenty stojí špatná filozofie. Naši teologové, kteří dnes myslí v intencích „nové evangelizace“, byli v době svých studií determinováni moderními teologiemi, kteří stáli pod mocným vlivem Heideggera. „Umění Heideggera“ byla tehdy nutná i postačující podmínka intelektuálního úspěchu. Jenže našim teologům nikdo neřekl, že se v Heideggerovi sbíhají dominantní vlivy Kanta a Hegela – a hlavně: nikdo jim neprozradil, a oni na to také nepřišli, že na základě kantovsko-hegelovského myšlení nelze ve filozofii konzistentně myslit jistotu pravdy, konstantní lidskou přirozeností, duší, Boha, nerelativizovaný mravní zákon atd. Tyto skutečnosti jsou však přirozenou součástí křesťanského realismu.

Pokrokoví teologové bohužel nechtěli potřeby hlubšího filozofického studia, které by prověřilo soulad článků víry a principu novověké filozofie. Toto ušizení má však neblahé důsledky. Jedním z nich je trvalá schizofrenie myšlení moderního teologa. Záleží na okolnostech a situaci, zda v něm promluví křesťan či moderní intelektuál. I když se někdy verbálně distancuje od relativismu či skepse, vzápětí jím podléhá, neboť jsou zakódovány v moderních filozofických předpokladech, kterým on bohužel uvěřil a jen uvěřit tk evidenci je totiž přivést nelze.

V takovém intelektuálním rozpoložení je ovšem obtížné vydržet tlak nekřesťanských intelektuálních souvěrců. Z toho už můžeme pochopit často až nápadný strach teologa, aby náhodou nenarazil, aby nezpochybnil uznávané teze, přístupy a postupy,

aby mluvil dostatečně dnešním, byť sebevypáčenějším jazykem, aby neřekl něco, co bude veřejným intelektuálním míněním zesměšněno jako středověká zpozdilost či klerikální dogma. Pak se ovšem, jak jsme viděli, musí činit přijatelným za hranicemi únosnosti.

Zmínění teologové rádi mluví o ustrašenosti fundamentalistů, přičemž rozsah tohoto pojmu libovolně nafukují. Obava ze soudobé epidemie omylu a předsudků je ale daleko rozumější než strach intelektuálně konformních teologů z odmítnutí, které hrozí od koryfejí soudobé kultury.

Je možný „střed“ mezi pravdou a omylem?

Dříve než bude někdo nad tímto textem mluvit o demonizování či snadném odepisování novověké filozofie, prosím, aby nejprve přezkoumal bezrozpornost novověkých teorií poznání (rozhodly v podstatě o všem), nebo aby případně ve vlastním myšlení zakusil dobrodruží hegelovské dialektiky.

Často dnes slyšíme o širokém středu, o toliko umělem protikladu konzervativu a liberálu. Ujasněme si. V tenzích katolického myšlení nejde o staré formule či ornáty, nýbrž především o pravdivé filozofické základy teologie. V této poloze zaujímají křesťané (reálně!) opáčené pozice. Tzv. středová pozice je tu iluzorní. Šlo by totiž o střed mezi pravdou a omylem. Existují jen neúspěšnosti, kteří jsou buď šťastnější, nebo poodechní význam zápasu o pravdu a považují polemiku za blížkou příležitost ke hříchu.

Realitu intelektuální nejednoty křesťanů je však třeba poctivě uznat. Rovněž tak je třeba filozofii hluboce studovat, než dáme za pravdu základům klasického realismu či novověkého nominalismu. Pravdivé hodnocení tu nevstačí se zkratkami, náhradními strategiemi či žurnalistickými nálepkami. Bylo by tedy žádoucí probudit klasický dialog o podstatných otázkách.

Jiří Fuchs
(Mezititulky redakční)

Řekli o duchovní hudbě...

Přesto však je liturgie vřechol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla.

Církev si nikdy nepřisvojovala žádný umělecký sloh, nýbrž podle povahy a životních podmínek národa a podle požadavků různých ohřadů připouštěla umělecké formy každého období. Během staletí tak vytvořila umělecký poklad, který je třeba uchovávat s veškerou péčí.

Během filozofického a teologického studia ať klerici studují také dějiny a vývoj sakrálního umění a také zdravé zásady, podle nichž se má sakrální umění vytvářet.

Konstituce o posvátné liturgii 10, 123 a 129

Církevní hudební tradice představuje nedocenitelný poklad, který vyniká nad ostatní umělecké projevy především tím, že je to bohoslužebný zpěv vázaný na slova liturgie, a tak tvoří nezhroutnou nebo integrující součást slavné liturgie.

Poklad církevní hudby ať je udržován a pěstován s největší pečlivostí. Neúnavně úsilí ať je věnováno povznesení pěveckých sborů, zvláště v katedrálách.

Instrukce Musicum sacrum 112 a 114

Stále citelnější je strašné ochuzení nastávající všude tam, kde je krásna vykazána a vše se podřizuje výhradně „spotřebě“. Uká-

zalo se být taktickou příčinou „pastorační porážky“.

Je třeba rozhodněji, než tomu bylo dosud, vystupovat proti racionalistickému zplodňování, plánemě řečnění a pastorační infantilitě, které degradují liturgii na vesnický dýchánek a ve snaze po srozumitelnosti ji chytčí snižít na úroveň obrázkového časopisu.

Určitá pokornostní liturgie se stala vlivem svého zařízení ve vědnosti a prostřednosti natolik matnou a nudnou, že to až vyvolává mrazení.

Od velké církevní hudby se upustilo ve jméno „aktivní účasti“. Nemůže snad takovou „účastí“ být i vnímání duchem a smysly?

Církev, která se omezuje pouze na „modní“ hudbu, upadá do neschopnosti a stává se nezpůsobilou.

Zapomnělo se však, že koncil zahrnuje pod pojmem *actiosa participatio* i mlčení dovolující skutečně hlubokou osobní účast, která nám umožňuje vnitřní naslouchání slovom Pána. Nuže, po takovém mlčení není zatím v některých ohřadech ani stopa.

Jestliže má církev nadále svět obracet a činit ho tak lidštějším, jak by se mohla ve své liturgii zřít krásy, která je nerozlučně spojena s láskou a nádhrou Vzkříšení? Ne, křesťané se nesmějí nechat přilís ležce uspokojit. Ze své církve musí vytvořit zdroj krásna, tedy i pravdy, bez které se svět stává prvním kruhem pekla.

Josef kardinál Ratzinger, O víře dnes

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZE

Paul M. ZULEHNER: *Církev - přístřeší duše*, Portál, Praha 1997

„Církev, která miluje člověka, bude také člověkem milována.“ Tak charakterizuje profesor pastorální teologie a sociologie na vídeňské teologické fakultě

ústřední myšlenku svých úvah o duchovním směřování obyvatel Evropy. Opírá se o výsledky dvou dlouhodobých projektů, na nichž se podílel. Prvním byl „Výzkum evropských hodnot“ (1981–1990), druhým „Náboženství v životě Rakušanů“ (1970–1990). Záměrem bylo – podle jeho vlastních slov – „napsat duchovní cvičení pro dnešní muže a ženy, a to nejen pro ty zbožné, ale také pro nevěřící, nebo pro ty, kteří jsou někde uprostřed“.

Autor polemizuje s těmi, kdo uvažují o „bezbožnosti Evropy“ v době, kdy se sotva 5 % obyvatel tohoto světadílu samo označuje za ateisty. Za varovnou lze pokládat informaci vyplývající ze zmíněných hodnotových výzkumů, podle níž „lidé opouštějí církev z důvodů, které s evangeliem bezprostředně nesouvisí“, např. ze strachu o svou svobodu. Autor se domnívá, že mnohé církevní aktivity jsou diktovány „josefinismem a jeho požadavkem vykazovat za každou cenu užitečnost náboženství“. Namísto toho, aby se církev „hekticky zabývala předáváním víry“, považuje Zulehner za podstatnou například otázku, zda je v našich kostelích „atmosfera domova“ a zda existuje „plodné a zcela normální farní společenství“.

Na základě obou jmenovaných výzkumů autor dokládá, že „to, po čem většina lidí ve svém životě touží, je i dnes veskrze dobré“. Příčiny mnohých morálních selhání dnešních Evropanů vidí mimo jiné ve strachu a „v nezpůsobilosti poradit si se životními plány“. Upozorňuje např., že k rozvedeným nelze přistupovat jen z hlediska morálního hodnocení jejich jednání. „Křesťan patří do společenství církve na základě křtu, ne rodinného vztahu.“

připomíná a obrací se na věřící otázkou: „Kde jsou křesťanské skupiny a společenství, které by rozloučené a rozvedené přijaly do svého středu?“ (I u nás jde zatím o aktivity spíše ojedinělé, např. setkání rozvedených v pražském Pastoračním středisku.)

S poukazem na empirická fakta autor dále dokládá, že lidem dnes schází osobní angažovaná solidarita v prostředí moderní kultury, „kde i štěstí a neštěstí jsou privatizovány“. V jiné kapitole se zamýšlí nad změnou vzájemného vztahu a postavením mužů a žen. Všírá si rozporu mezi tradičním pojetím ženy, realizující se uprostřed rodiny, a rostoucím podílem vzdělaných žen (v pásážích věnovaných současnému muži se nabízí paralela s dílem Waltera Trobische). Upozorňuje i na změnu postojů dnešních lidí k autoritám, institucím a normám. Obhajuje roli církve jako „indukčního pole události“ Ježíšova příchodu a soudí, že „odcizení osob a institucí ani jednomu z obou neprospívá“. Pokusy o návrat k institucím končí v sektách. Autor vyzývá ty, kdo vedou církev, aby byli „staviteli mostů a prostředníků“. Současně se domnívá, že „dnešní církev trpí především nedostatkem vizí...“ a že nemá

mezi svými představiteli dostatek přesvědčivých osobností.

Druhý okruh otázek, organicky propojený s předchozím, směřuje již za hranice církve. Na základě obou výzkumů Zulehner dokládá, že ani konec náboženství, ani konec církve není v dohledu; spíše se „odpoutáváme od určité podoby náboženskosti“. Přitom pověsti křesťanských církví je podle jeho názoru „horší, než si ve skutečnosti zaslouží“, neboť mnozí z těch, kdo nejsou jejich formálními členy, se orientují podle církve a jsou vůči ní plni očekávání. V mnoha oblastech (mír, životní prostředí, situace ve třetím světě) prokazatelně silnějších, než je tomu mezi jejími vlastními členy.

Snad právě pro tento okruh čtenářů autor shrnuje důležitá poselství křesťanské tradice. Ústředním tématem jeho úvah je myšlenka, že „sdílené náboženství je skutečným požehnáním, neboť lze empiricky dokázat, že ve společenství víry je dobře postaráno o lásku, o život a umírání“. Takové náboženství, které dokáže zbavovat strachu a je navíc spojeno „s každodenní mystikou“, solidarizuje. Církev by podle Zulehnera měla nést plody společenství – koinonie a charity – diakonie.

Kniha nepředkládá hotové odpovědi, ale spíše formuluje otázky. Přes možnou odlišnost pohledů na autorovo hodnocení problémů v církvi a ve společnosti může skýtat řadu cenných podnětů pro pastorační a inspirovat při sestavování tematických okruhů pro chystaný plenární sněm české katolické církve.

Martina Mašková

HRUBÍN NA PRKNECH DIVADLA

Činohra pražského Národního divadla uvedla Hrubínovu Romanci pro křídlovku. Režisér Ivo Krobota ji už jednou inscenoval, a to na jaře 1979 v Divadle Dřítla 24.

Je dobře, že se na naši přední scéně odhodlali zabývat se českými tématy a jsou schopni nabídnout věc poetickou, básnickou. Je tu určitě riziko, protože snad poprvé je

na jevišti Stavovského divadla inscenována básnická skladba. Divadelní adaptace Ivo Krobota a Josefa Kovalčuka vychází jednak z Hrubínovy básnické skladby, ale

čerpá i z filmové povídky, filmového scénáře a z prózy Zlatá reneta, která je Romanci pro křídlovku velice blízká.

Hlavní hrdina je „rozdvoučen“ na dvě časově odlišné postavy. Životachytivého dvacetiletého Františka hraje Vladimír Javorský a starého pana Františka, který už má životní nadhled, představuje Josef Somr. Básník, pan František, vypráví životní příběh své první lásky. Zde snad můžeme ocelovat slova skladatele k Hofmannsthalově Ariadne na Naxos: „Přistupuje k ní tajemství života a bere ji za ruku...“ Kofeny nachází básník v sobě, v tom, co opět prožívá na vlně prvního velkého a čistého citu. Znovu prožívá první setkání se smrtí. Tehdy počal o nemožného dědečka a projevil tak odpovědnost a obětavost na důležité životní křižovatce. Mladí lidé, Františka a Terina (v podání hostující Kateřiny Winterové), jsou plni

překotnosti a nedočkavosti, je tu víc zdůrazněna dramatická stránka. Lyrické zklidnění a spočinutí je spíše v glosátor-ské poloze Františka již zestárlého a zmodřelého.

Kontrastem k žízňivému mládí, které se chce chytit hvězd, jsou herecké kreace Františka s dědečkem, kterého hraje Jiří Kodet. Dědeček už to měl po mrtvici v hlavě všechno pomíchané a považuje vnuka za někoho jiného. Ten přistupuje na hru a konverzuje s dědečkem, jako by byl jeho dávný známý, doprovází ho poněkud na různá místa. Hořkost, absurdita a vykořeněnost stárá tu kontrastuje s mládím plným citů a velkých představ o životě. Hrdina si uvědomuje tři generace, hledá vztah k dědovi i k otci v podání Jana Vlasáka. Během jedné noci se odehrává rozhodující okamžik lásky a kardinální okamžik života, kdy starý člověk přechází do smrti. Láskou se probouzí intuice a němý souznění. Básník se ptá po orientačních důvodech lidské duše.

Touha někdy nebezpečně zaplaví lidské síly. Život je také dar, který je nad naše síly. Básnickova duše se naplňuje obrazy, které jsou nabízeny divákovi. Kontrastuje tu plachost, až starostlivost s opojením životem. Zní tu nejsilnější pocit promáchnuté příležitosti. Básník hledá svou totožnost, a tím i svou vinu. Ptá se: kdo jsem, kam jdu.

V inscenaci je využit celý prostor a hloubka jeviště. Točna přispívá k dynamičnosti, skutečný splav se zručně vodou evokuje sugestivnost přírody i pocit uplývání a očisty. Důraz na verš i na hudbu je ku prospěchu věci. Němá úvodní scéna je možná příliš dlouhá. Divokost mladé dvojice by mistry ještě mohla ustoupit některým jemnějším lyrickým vscením.

Nový inscenovaný projekt je mi sympatický svou snahou o evokaci básnického světa české klasiky. Má dnes rozhodně co říci. Je to významná inscenace, která prochází českým jevištěm.

Olga Nytrková

Vladimír Javorský jako mladý František

MLADÝ
PRŮVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Fíkovník

V zemích Přední Asie a Středomoří byl fíkovník uctíván jako posvátný strom a jeho symbolika byla spjata s mnoha božstvy. Dřevo fíkovníku však bylo považováno za „neúčinné“ – nesnadno zpracovatelné. Oceňována však byla jeho plodnost, i když vzhledem k četnosti výskytu nebyly jeho plody na trzích nikterak zvlášť ceněny. Za projevenou pohostinnost darovala bohyně Ceres fíkovník heroovi Eritolovi. Obyvatelé Kyrény podle Macrobia věnovali větvíčkami z fíkovníku sochu Saturnovu. Podobně byly věnovány sochy Bakchovy, zde však jako připomínka jeho lásky k nymfě Syké. Pro svoji plodnost byl fíkovník spojován i s bohem Priapem, jak víme z jedné z Horatiových satir. Zde je totiž rozvažováno, zda bude „neúčinné“ dřevo využito na zhotovení sedadla či sochy Priapovy. Vzhledem k povaze božstva zde můžeme cítit i určitý sexuální podtext.

Plinius (Nat. hist. XII. 11,22) považuje za nejplodnější fíkovník indický a vyslovuje v antice zakořeněnou představu, že fíkovník plodí, aniž kvete (Nat. hist. XVI. 40. 95). Právě vzhledem k plodnosti byl trochu násilně etymologicky odvozen název fíkovníku „ficus“ od „fecunditas“ (plodnost). Svoji plod-

nost však prý podle antických autorů ztrácel, byl-li zasazen v sousedství vinné révy. „Fíkovfanti“ byli nazýváni zasvěcení zvláštního kultu opěvujícího plodnost fíků. Plútarchos (Questiones conviviales VI. 10) i Plinius (Nat. hist. XXIII. 64) píš, že býci s fíkovým věncem na hlavě jsou daleko klidnější, což později Richard de Saint-Laurent vztáhl na Krista, který svým příkladem krotí pyšné a zlostné. Podobné přirovnání nalezneme v Concordia caritatis: Panna Maria-fíkovník usměrnila

svoji mateřskou láskou a něhou sílu býka-Krista.

Fíkovník patří mezi stromy běžné v Palestině. Pro Židy nebyl jen zdrojem potravy, ale i znamením pokoje a spásy, jak je patrné z reční: „bydlil bezpečně pod svým vinným kmenem a pod svým fíkem“ (1 Kr 4,25. Ml 4,4. Za 3,10). Fíkovník je připomínán v ráji, protože jeho listy užili po ochutnání plodu ze stromu poznání Adam a Eva k zakrytí svého ohanbí (Gn 3,7). V některých rabínských spekulacích byl proto fíkovník ztotožněn se stromem života. K tomu poznamenal sv. Augustin, že „strom nám ukázal nahotu, strom nás zase oděl listím slitování“. Ve známém malíř-

ském receptáři Knize Athoské mnich Dionýsios přímo doporučuje malovat strom poznání jako fíkovník. Fíky měly také uzdravující účinky, když je prorok Izaiáš přiložil na vřed nemocného krále Chizkijáše (2 Kr 20,7). K raným fíkům, oceňovaným pro zvlášť lahodnou chuť, přirovnával proroci (Oz 9,10. Jr 24,5. Ml 7,1) vyvolenost Izraele. Usednutí pod fíkovník znamenalo odpočinek po celodenní námaze či po nastalém utrpení (Za 3,10).

V Novém zákoně evangelista Matouš (21,18–22) a Marek (11,12–14) hovoří o Kristově prokletí fíkovníku, což mělo být poukazem na posílení víry apoštola, že u Boha je vše možné, či také na nevěru národa izraelského, jenž nenesl záruku příští sklizně. Neplodný fíkovník byl středověkým autorem Joachimem de Fiore interpretován jako synagoga. Prorok Natanael (J 1,47–50) nazval Krista Synem Bohem a králem Izraele. Kristus zase proroka považoval za pravého Izraelitu, „v němž není lsti“, a jehož poprvé uviděl pod fíkovníkem – znamením vyvolenosti izraelského národa. Sv. Jeroným (PL 76 A. sl. 776) přirovnává sladkost fíku se sladkostí Ducha svatého. Za téměř závažnou byla pokládána údajná vlastnost dřeva fíkovníku, které po vhození do vody se nejprve potopí a po následném vyplave. Svátý Augustin a další autoři tuto vlastnost přirovnávají k brášníkovi utápějícímu se v hříchu a omilostněnému Bohem.

Jan Royt

MÍŘIT KE SMYSLU

V loňském roce oslavil literární historik a kritik Jaroslav Med pětadesátiny. Nenapodobitelná díkce, schopnost odkrývat v umění duchovní podloží, poučená věrnost tradičním evropským hodnotám a v neposlední řadě i lidská srdečnost, kterou kolem sebe šíří, patří k jeho osobnosti. Česká literatura 20. století v něm našla svého pozorného vykladače. V poslední době se podílí na akademických dějinách české literatury, kde interpretuje poválečnou spirituální poezii.

Napsal jste řadu textů o básníku a grafiku Bohuslavu Reynkovi. Byl jste, pokud se nemýlím, jeden z prvních, kdo upozornil na velikost jeho básnického díla. Čím vás tento krajan tak zaujal?

V mém životě sechrálo setkání s Bohuslavem Reynkem opravdu dost klíčovou roli. Byl jsem v padesátých letech mladík sportovního založení, hrál jsem závodně odhýje-nou, košíkovou, pěstoval lehkou atletiku, a přitom jsem ještě stačil být náruživým členářem. A k panu Reynkovi jsem se dostal vlastně náhodou, když mě můj havlíčkovský přítel dr. Duchon pozval, abych s ním šel do Petrky. Je to návštěva B. Reynka. A já jsem se tam setkal nejen s nesmírně vzácným a pozoruhodným člověkem, ale také jsem tam viděl knihy, o nichž jsem do té doby neměl ani potuchy. Pak jsem chodil do Petrky, jak to jen šlo, často s přítelem malířem Jaroslavem Šerých. Když jsem se stal studentem Filozofické fakulty,

vznikla u mě z těchto petrkových setkání bezmála jistá schizofrenie. Představte si situaci v letech 1952–53, kdy to na fakultě přímo dunělo svazáckou idiocí a já jsem si v sobotu povídal s panem Reynkem, listoval si ve staroříšských publikacích a v neděli večer už mě vítala kolej plná svazáků. Svým způsobem to vyvrcholilo na jednom literárním semináři – jsme stále v první polovině padesátých let –, kdy jsem si zvolil za téma historický román a pokusil se srovnat Durychovo Bloudění, vypůjčené právě od Reynků, s A. Jiráskem. Já, naivní venkovský bulík, jsem si dovolil citovat Šaldu, který říká, že Durych je bronz a Jirásek papír. Byl z toho přirozeně převleklý průšvih a nebyť velkorysosti a dobroty vedoucího semináře dr. V. Forsta (mimocho-dem za dvacet let mého šéfa v Ústavu pro českou literaturu), tak jsem vyletěl z fakulty jak namydlený blesk. Takto to skončilo pouze školením na sekretariátu ČSM.

Jak to v Petrce v padesátých letech vypadalo?

Dá se říci, že dost posmutněle. Reynek prakticky nevycházel ven, tak byl dizgustován a znechucen tím, co se kolem dělo. A také asi cítil jistou nenávist vůči sobě, která se najednou probudila v některých petrkových lidech. Moc dobře mu určitě nebylo, vždyť řada jeho přátel mřela v té době putováním do vězení. A což teprve jeho paní, francouzská

básnířka S. Renaudová, jak ta se v tomto prostředí musela cítit osamělá.

Bylo pro vás toto setkání také určitým duchovním probuzením?

Vyrůstal jsem v tradiční křesťanské rodině, žádné hlubší náboženské krize jsem neměl. Ale v Petrce jsem viděl, že život se může žít v jiné kvalitě, že se náboženství může projevat jiným způsobem, v daleko hlubší dimenzi, než to bylo běžné v mém okolí. Jak se jen dalo mluvit s Bohuslavem Reynkem o náboženských věcech, to bylo pro mne novum. Tím, jak on víru žil a jak se promítala do jeho práce, to bylo a je pro mne velice inspirativní.

Poznal jste osobně některé Reynkovy generační druhy?

U Reynků jsem se vlastně poprvé setkal podstatnějším způsobem s dílem Jakuba Demla, a protože v té době Deml ještě žil, chtěl jsem ho poznat osobně. A tak mi pan Reynek napsal na kartičku jakýsi průvodní list, aby si o mně J. Deml nemyslel, že jsem nějaký fízl, a já jsem se vydal na kole z Havlíčkova Brodu do Tasova. Ale čekal jsem úplně někoho jiného. Víte, to zklamání bylo v tom, že já se tam jel setkat s básníkem Tanče smrti, a setkal jsem se tam se starým, docela obyčejným venkovským farářem, který se mnou otcovsky promluvil, pochválil mě, jak je to hezké, že se zajímám o literaturu, dal mi malinovou šťávu, do Mých přátel vepsal věnování a já zase odjel domů. Až později jsem všechno pochopil. Vidíte to v jeho Podzimním snu – on se v té polovině padesátých let bál, tomuhle zhořelému světu už nevěřil, nechtěl s nikým nic mít společného...

I když jste debutoval v roce 1959 knihou historických povídek Hory a mračna, proč jste se posléze rozhodl pro literární historii a kritiku?

Psal jsem sice občas i poezii, ale jen víceméně pro sebe, natolik jsem se ovládal, že jsem nechtěl rozmnožovat už tak početné řady básníků o jednoho hezťák jen průměrného poetu. Spíše mě přitahovalo hledat to, co je smyslem literatury, smyslem básně. Dílo jako dění smyslu, a to nejen jako textu, ale také jako bytostné touhy po přesahu, který mříže ke smyslu obecnějšímu. Co říká dílo o životě a k životu, kam mříže,

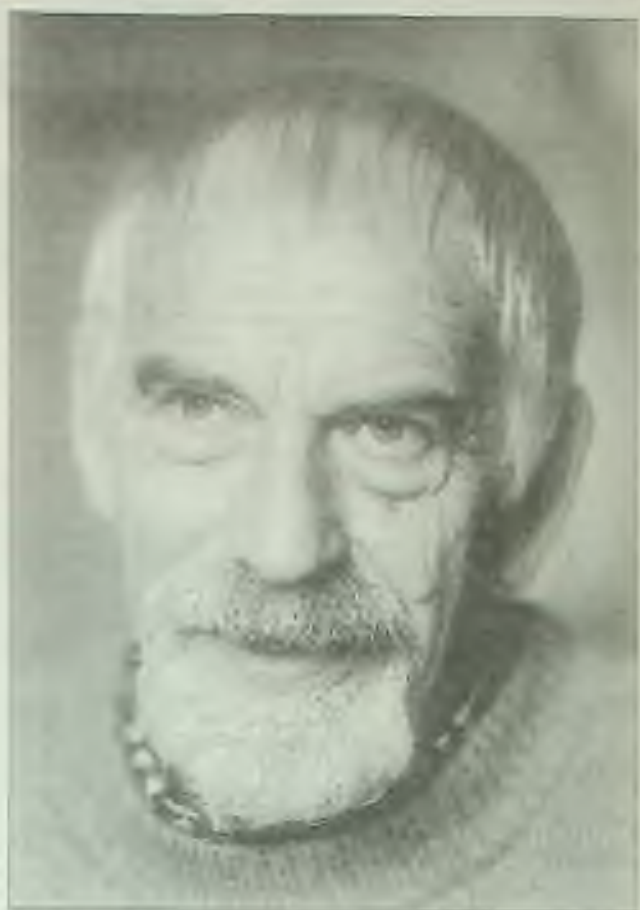
nejde-li o pouhou hru. V tom je pro mě přitažlivost a dobrodružství literatury, i když vím, že konkretizace literárních děl mohou být nesčíslné. Jde jen o to, jestli jsem se třeba svou troškou nedotkl toho nejdůležitějšího, čím dílo třeba chtělo být. To mě přitahuje.

Mimo jiné se také zabýváte literaturou z přelomu století. Jak jste se k této bouřlivé etapě české literatury dostal?

Zvláštní oklikou. Na fakultě jsem se chtěl vyhnout socialistickému teoretizování, a tak jsem vynyslel tuto věc – věnoval jsem se sice S. K. Neumannovi, ale jeho knižní tvorbu, jeho vztahu ke krásné knize. To byly počátky Neumannovy tvorby, kdy si své básnické sbírky sám upravoval a ilustroval a vydával je v knižně Moderní revue. Na toto téma jsem začal psát diplomovou práci. Čím více jsem se tímto obdobím zabýval, tím intenzivněji jsem vnímal ten podivuhodný kotl konce století, ve kterém se všechno tak bouřlivě proměňovalo a všichni byli tak zapálení pro umění. Zaujalo mě tam i to, jak si uvědomovali slepou uličku literární doslovnosti soudobého realismu a naturalismu; nezapomínáme, že např. O. Březina i J. Karásek ze Lvovic začínali jako realističtí autoři. Z toho posléze vzešlo poznání, že umění už nemůže být větší kopií skutečnosti, je-li skutečnost pouze to, co vnímáme smysly. A z toho vznikl onen symbolický odvrát od vnějšího k vnitřnímu, který tak výrazně proměnil umění i literaturu 20. století.

Vidíte nějaké paralely té přelomové doby plné prnutí, chaosu, ale také vytříbených duchů k dnešku?

F. X. Šalda nazval dobu před století „dobou soumraku“, protože všechno v umění bylo vlastně nejistým hledáním a touhou po něčem, co by dalo uměleckým snahám nový rozměr a novou hloubku. Realita 20. století se jim zdála tak složitá, že ji umění dosavadními prostředky mohlo stěží pojmut a vyslovit. A v podstatě stejná otázka se vznáší i před současnými umělci; paradigma modernosti se automatizovalo a je ohlodáno na kost kyče a všemohoucnosti racionality i všech utopii je neodvratně zdiskreditováno. Zdá se, že se probouzí nová senzibilita i nový vztah ke skutečnosti, nemluvě o multikulturálním masmediální překročení světa, a umění stojí znovu před otázkou,

Snímek Jaromír Čejka

jak to vše vyslovit a vtělit do nových uměleckých struktur. Jestliže si před sto lety umělci kladli otázku, jak se bude dále umění vyvíjet, dnes je myslím aktuálnější otázka: jaký smysl bude mít umění v 21. století.

Pro literárního kritika Miloše Dvořáka, o němž jste napsal obšírnou studii a jenž je u nás stále nedoceněn, bylo umění „projevením naší duše, hlasem věčnosti, která v nás promluvíla“. Čím vás oslovil, že jste mu věnoval tak velkou pozornost?

Na Miloši Dvořákově mě přitahovala především jeho jasnozřivost, s níž reagoval na umělecký i společenský vývoj v letech 1945–1948. Jako jedna z mála literárně činných osobností nepodléhl iluzi o našem budoucím vývoji – bylo to dáno jistě jeho křesťanskou orientací – a tam, kde například i Václav Černý či Ferdinand Peroutka uvažovali v perspektivách socialistické utopie, viděl Dvořák už v obrysech valící se hrůzy totality. Cítilivě vnímal její projekci v kulturní atmosféře doby i v samotné literatuře, a tak je myslím velice důležité na takové osobnosti upozorňovat, aby nevznikl mylný dojem, že vše, co něco v literatuře znamenalo, mřelo po roce 1945 jen a jen k levíci.

A ještě na závěr se zeptám – i když se mnohé změnilo, vraťte

se rád do svých rodných končin, nepamenujte-li jste na Vysočinu?

Jak bych mohl. Nejen že tam stále žije moje matka a sestra, tak jediné tam je zpřítomněno moje dětství a mládí v nepřehledném kaleidoskopu vzpomínek, s nimiž se znovu vrací ráj bezstarostnosti. Ani cesta do Petrky, i když Bohuslav Reynek už dávno není mezi živými, nezarostla travou, vše zůstává tím, čím to kdysi bylo. Žádná proměna času nemůže zlikvidovat tyto mé životní jistoty. A tak se tam přirozeně pořád vracím jako domů, do svých vysočských lesů, kde jsem prožil tolik šťastných dnů a chvil...

Připravil Miloš Doležal

PhDr. JAROSLAV MED, CSc., (nar. 19. 4. 1932 v Havlíčkově Brodě) po maturitě na Obchodní akademii v H. Brodě (1951) vystudoval bohemistiku na FF UK v Praze. Vědecký pracovník Ústavu pro českou literaturu AV ČR, odborný asistent Katolické teologické fakulty UK. Mj. napsal monografii Viktor Dyk (1988), sborník esejí a úvah Spisovatelé ve stínu (1995); je spoluautorem Slovníku básnických knih (1990), Česká literatura na přelomu století (1991), Český Parnas (1993); editor J. Karáska ze Lvovic, V. Dyka, B. Reynka, J. Kameníka. Pravidelně publikuje v Literárních novinách, České literatuře, Práglasu, Perspektivách aj.

Církevní otcové – společná základna pro ekumenismus?

ORTHODOX REVUE 1/1997: sborník textů z pravoslavné teologie, Orthodoxia – vzdělávací centrum při pravoslavném katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje, Praha 1997

Sborník z děl novodobých pravoslavných teologů (Popov, Losskij, Krivochéine aj.) a církevních otců zredigoval překladatel patrologických textů Pavel Milko. Počin je to důležitý mj. i z ekumenického hlediska. Časopis má vycházet asi dvakrát ročně. Měl by „obdobněji pojednávat články umožnit setkání s pravoslavnou teologií a jejími důrazy... Nedílnou součástí jsou překlady drobnějších děl svatých Otců...“ uvádí v editoriale P. Milko. Mělo by jít tedy o seznámení s dědictvím, které je oběma křesťanskými denominacím společné, tj. s obdobím prvních sedmi ekumenických koncílů. Před každým

článkem, jichž je zde celkem osm, je kratší pojednání o autorovi a jeho díle. V tomto čísle převládají především překlady. Samostatný autorský článek je zde pouze jeden (Václav Němec), z překladatelů zde kromě P. Milky uvedme i O. Štampacha, G. Vopatného a P. Maršáka. V sborníku najdeme také komentář a překlad Václava Černého legendy Utrpení a umučení královny Sušanky z r. 1887.

První článek přináší překlad práce významného ruského patrologa I. V. Popova Idea zbožštění v rané východní církvi (publikov. 1901), která se zabývá systematickým pohledem na myšlenku zbožštění (trus, obožení, fec, theosis), jak ji vyjádřili východní otcové a jež se posléze stala osou pravoslavné víry. Popovu práci velmi vysoko ocenil J. Meyendorff ve své knize Byzantine Theology.

Další práce od významného ruského teologa V. Losského (žil a psal v emigraci) Vykoupení a zbožštění doplňuje předchozí studii I. V. Popova a přistupuje k tématu z trochu jiného aspektu. (Losského dvě knihy vyšly též v češtině.) Václav Němec v eseji „Marius Victorinus a dogmatické spory jeho doby“ pojednává o tomto málo známém latinském církevním otci († před r. 386) a o jeho přínosu pro trojici teologii sv. Augustina a přijetí pojmu „homousios“. Autorova studie se vyznačuje vysokou odbornou úrovní a má kvalitní poznámkový aparát. Za ní pak následuje Milkov překlad krátkého Viktorinova spisu „De homousio recipiendo“, který nám dává možnost seznámit se s hlavními rysy Viktorinova učení.

Již zesnulý bruselský biskup, mnich Basil Krivochéine napsal Asketické a teologické

učení sv. Řehoře Palamy († 1359) a zde probírá jeho nauku a zároveň vykládá jednu z cest, jak spojit teologické myšlení s praxí, tj. spojením mystiky a dogmatiky.

Milovněji hagiografie budou potěšeni uvěřejněním legendy Utrpení a umučení sv. Sušanky z pera kněze Jákoba, který byl současně i pomocníkem svěťce. První číslo Orthodox Revue uzavírají pastorační texty G. Kountourise a metropolitě Antonije Chrapovického zabývající se svátostí smíření a direktivami pro duchovní vedení.

I když lze mít výhrady k překladatelskému a jazykovému stylu článků a na některých místech nalezneme i dogmatické nepřesnosti, přece to nic neubírá z velké hodnoty sborníku a jeho studium lze vřele doporučit.

Edita Mendelová, OP

Na revui Proglas (vydává brněnské Centrum pro studium demokracie a kultury) jsme už před časem upozorňovali, není tedy našim čtenářům neznámá. Doufáme, že některým z nich bylo naše upozornění k užtku. – Deváté číslo loňského ročníku přináší mj. úvahy tří renomovaných brněnských autorů, jejichž zaměření se vztahuje k současné historicko-politické situaci našeho státu, ale výslovně přesahuje její aktuální obzor, jak jej média běžně zaznamenávají.

Autorem prvního textu je profesor Masarykovy univerzity **Vladimír ČERMÁK**, od r. 1993 soudce Ústavního soudu. Pointu úvahy naznačuje její název: **Nepotrestání zločinů minulosti destruuje právní a mravní vědomí společnosti.** – Podmínkou přežití společnosti je její vědomí hodnotového řádu provázaného obecným souhlasem. Ten se aktualizuje prostřednictvím norem, které nemají funkci toliko technickou, ale umozňují aktualizaci a ověřování hodnot. To ony umozňují, aby se hodnotový model etabloval v lidských myslích v podobě zvyků, konvencí, mravů a právního vědomí.

Jakákoli relativizace či přehodnocování hodnotového řádu přináší riziko „bezohodnotové“ orientace, jejímž důsledkem může být koneckonců stav bezpráví. Takového relativizující postoje jsou dnes příznačné i pro část české společnosti a jejich elit v oblasti filozofie, vědy, politiky, ale zejména práva. Toto selhávání vytváří stav, v němž se projevuje jednak snaha „normovat vše“, jednak lhostejnost spojená s normativním minimalismem.

Důvodem současného selhávání české justice je právě nedostatečné vědomí zásadní podmínky práva hodnotovým modelem.

■ ■ ■

Politolog **Petr FIALA**, předseda redakční rady Proglasu, zvolil pro svou úvahu název **ČSSD a KDU-ČSL: problematická koalice.** O možnosti této koalice se v našich médiích hodně mluví. Mluví o ní i Miloš Zeman (sami lidovci jsou opatrnější). Věřejnost je tak na její vytvoření postupně připravována a bere ji málem jako samozřejmost. Opak je pravdou.

Panuje názor, že křesťanský a socialistický tábor si jsou ideově a programově blízké svým

Přečetli jsme za vás

důrazem na sociální rozměr politiky a že jejich koaliční spolupráce je v Evropě běžná. – Již v minulosti byly oba nadány značnou integrační silou a ucházely se o podobný typ voliče. Byly si tedy zásadními politickými odpůrci a v jistém smyslu protikladnými póly politického spektra. I když na evropském Západě představují v posledních desetiletích jedny pravý, druhý levý střed, jsou si i nadále váž-

PROGLAS

nými konkurenty. Spojuje je pouze to, co mají společného všechny demokratické politické subjekty.

Tradičně se liší jejich pohledy na člověka, společnost, stát, na význam tradičních hodnot, ale i – a to je důležité – na hospodářskou a sociální politiku.

U nás kontroverzní pojem „sociálně tržní hospodářství“ vůbec neznamená keynesiánské řízení ekonomiky či sociální (pečovatelský) stát. Jde o spojení tržních principů a svobodné iniciativy s určitou sociální politikou, která je však založena na úspěchu tržní ekonomiky, nikdy naopak. Sociálně tržní hospodářství je tedy důsledně založeno na liberální představě tržní ekonomiky, která má být jen mírně korigována ve prospěch sociální politiky, nikdy však takovým způsobem, který by ohrožoval funkčnost tržního hospodářství, svobodné iniciativy a hospodářské soutěže.

Rakouský příklad koaliční spolupráce, jehož se často dovolává Miloš Zeman, je matoucí. Nejde o součinnost dvou blízkých stran, ale o východisko z nouze, resp. z krize rakouského politického systému, způsobené rozbušením Heiderovy radikálně nacionalistické

strany FPÖ. Tato nouzová koalice je za cenu značného sebezapření obou partnerů nucena k trvalým kompromisům, proto nenabízí voličům novou alternativu, z čehož profituje Heiderova strana, která se tak stává vlastně jediným kritikem stávajících poměrů a její preference rostou: během deseti let z 5 % na 20 %. Za tuto dobu klesly preference obou koaličních partnerů, více však rakouských lidovců (o třetinu). Nejen v Rakousku, ale i jinde se koalice křesťanskodemokratických stran se sociálními demokraty ukazují jako nevyhodnější pro ty první.

■ ■ ■

Převyprávět stručně esej spisovatele, literárního teoretika a kritika **Pavla ŠVANDY** **Hrozí nám opět politická utopie?** je nemožné: na malý prostor nelze stěsnat objemné mapování tolika souvislostí, kořeněné osobitou ironií. Povíme stručně, že jde o analýzu duchovního pozadí naší současné situace a chování rozhodujících politických sil.

Samotovou revoluci neprovedli bojovníci za lidská práva, ale davy drobných vlastníků obávajících se, že upadající čs. ekonomika se vydá „polskou cestou“ a prudká inflace znehodnotí výsledky nahospodařené v mezích zákona i v „šedé zóně“. Ti tvoří páteř české společnosti a květen 97 byl opět jejich historickou hodinou. Budou k dispozici každému, kdo uvede jejich nepříteli stabilní psychiku do pohybu a ze syčícího množství jednotlivců zahloubaných do vlastních zájmů šikovně vyrobí zdynamizovanou masu. Tu se někdy rozběhne do bank nakupovat cizí měnu, jindy do ulic.

Naše politická labilita má původ v duchovní nepevnosti. Česká skuhřavost je příznakem existenciálního zneklidnění. Liberálně racionalní náter našeho veřejného života je tenký. České vědomí se dosud plně nevyrovnalo s rozpadem agrární společnosti. Proto máme na všechno dost času, proto lipíme

na „rodinném stříbru“ a nemáme rádi cizince. Právě uzavřenost českého myšlení a malost aktuálních národních cílů způsobily po polovině 90. let nečekaně rychlou psychickou korozi.

Autor zkoumá, jak se tato setrvačnost a krátkozrakost projeví v praxi i v rétorice našich demokratických politických stran (tj. ODS, ČSSD, KDU-ČSL, ODA) a nešetří ani české katolíky: *Co se vlastně čeští katolíci naučili za půl století konfrontace s německým a ruským kolektivismem? Pouze chytračení? K čemu potom bylo půl století utrpení? – Na pranyři se ocitá oportunismus KDU-ČSL vůči levici, který jejím členstvu příliš nevdává a z něhož se může zrodit jakýsi stínový křesťanský sociální utopismus.*

O katolických intelektuálech čteme: *...jsou spíše hegelianskými kolektivisty. Více než ve Všemohoucího věří ve Vývoj směřující k Dokonalé společnosti. Jejich Kristus nezemřel pro spásu lidských duší, ale spíše pro konečné nastolení pořádku. Proto instinktivně straní silnému státu i levicovému etatismu. Nevybojuje to z kolejiště českých politických dějin, neboť nejzávažnější českou politickou tradicí není živá parlamentní demokracie, nýbrž umírněný a permanentní c. k. nepořádek tlumený byrokratismus, josefinismus, víra v úřad, jeho údajně nezištný rozum a spravedlivou moc. Proto u nás nejde o právo, ale vylepšování provozních předpisů. Proto se mohou české davy kdykoli vydat do ulic s heslem: Dělejte přece něco, úředníci, ať se máme dobře! Rizikem takového postoje je ochota připustit prudké vyzdvížení výkonné moci, ohodbné „husákovské ohlávce“.*

Východiskem je příklon od liberálního rozumění a od nacionalistických snů k věcnosti, i když smysl pro realitu budeme přivkat pomalu a bolestně. Je to nutné, neboť nečekají na nás žádné klidné časy. Na celou střední Evropu prudce naléhá dosud neznámá budoucnost...

■ ■ ■

Všechny texty byly napsány ještě dřív, než se na české politické scéně odehrála fraškovitá partajně-vládní krize, ale to vůbec nevadí.

od

Pinchas Lapide

Perspektivy 12/1997

Kdysi jsem poslouchal v rakouském rozhlasu diskusi Pinchase Lapida s jedním křesťanským teologem, jehož jméno jsem zapomněl, na téma křesťansko-židovských vztahů v minulosti a dnes. Lapide na závěr vytkl svému partnerovi, že si křesťané osobují Ježíše Krista pouze pro sebe, ačkoli Kristus byl Žid a zůstal jím i při naplnění svého pozemského vykupitelského poslání, o čemž

svědčí i způsob jeho pozemského života. Křesťanský oponent na to Lapidemu odvětil, že Kristus patří jistě i Židům, stejně jako celému ostatnímu světu, ale Židé jej musí přijmout i s jeho mesiášským posláním, tedy jako spasitele lidstva a obnovitele židovství. Tím diskuse skončila, zřejmě s otevřeným koncem, a zůstalo na posluchačích, aby si konečný názor utvořili sami.

Pinchas Lapide byl nesporně univerzálním náboženským myslitelem mimořádné úrovně, neboť jeho vědomosti, na rozdíl od mnoha jeho rabínských kolegů, zahrnovaly pravdy jak starozákonní, tak novozákonní. Podobným typem teologa byl i bývalý vrchní rabín České republiky Dr. Richard Feder. Ten ve svých pamětech vzpomíná, jak na radu otce navštívoval v obecné škole i hodiny židovskotatolického náboženství, a tím si rozšiřoval obzor. Jednou dokonce došlo ke kuriózní situaci: jako žákek ne-souhlasil s názory katechety, což mu chtěl i říci, ale otec mu to rozmluvil a vyzval ho, aby jen poslouchal a snažil se všechno si zapamatovat. Neví

totiž, kdy se mu tyto znalosti budou hodit. Jak sám později vzpomínal, během dalšího studia z nich často čerpal.

Při mši sv. na svátek Zvěstování v roce 1987 se tehdejší piešťanský pan kaplan během kázání zeptal věřících, zda vědí, proč Bůh vyvolil právě Marii za budoucí Bohorodičku. Po krátkém tichu téměř zakřičel do shromáždění: „Protože Maria byla hluboce věřící a zbožná Židovka!“ Svým výrokem způsobil menší rozruch mezi místními čtenicemi Panny Marie. Když jsme pak po mši debatovali, některé, zejména starší ženy nedokázaly pochopit, jak mohla být matka našeho Spasitele Židovkou, a na moji otázku, zda jim o tom pan ka-

techeta na hodinách náboženství nikdy nic řekl, odpověděly vesměs záporně. Snažil jsem se to našim farnicím stručně vysvětlit a myslím, že se po kaplanově kázání staly ještě horlivějšími čtenicemi Bohorodičky. Jaké poučení i pro dnešní katechety...

Odkaz a dílo Pinchase Lapideho nás vybízí, abychom nepřestávali v křesťansko-židovském dialogu, a to na všech úrovních. Křesťané by měli zástupce židovských náboženských obcí častěji zvát na ekumenická setkání a rozhovory. Židovská strana by neměla tato pozvání ignorovat a cítit se hned dotčená, když nějaký církevní hodnostář utrousí v dobrém nejkřou netaktnost. A to platí sa-

mozejmně i naopak. Před válkou bývalo zvykem setkávat se při bohoslužbách v den výročí Masarykova narození. Štefánikova úmrť nebo 28. října. Do kostelů a synagog přicházeli představitelé jiných církví, aby si společnou modlitbou utvili významné osobnosti nebo slavné dny našich národů. Někteří představitelé měst, obcí a církví si při této příležitosti zakupovali dokonce cylindry, aby v synagogách důstojně zastupovali své úřady. Program byl vždy předem vzájemně konzultován, nikdo se nemusel cítit v rozpacích, a to se tehdy vůbec nemluvalo o nějakém ekumenismu.

Peter Herzog (Piešťany)

DIALOG EVROPA XXI

Dialog Evropa XXI, dvojčíslo 2–3/1997, má tentokrát jako hlavní téma církevní právo, i ve vztahu k právu státnímu; tuto část doplňuje portrét prof. JUDr. V. Buška (1897–1978, r. 1948 odsouzeného k smrti) a rozhovor s doc. JUDr. R. Treterou, OP (nar. 1940). Do nové zařazené rubriky Bioetika přispěli M. Jedlička, T. Lajpek a K. Šipr. Přehledná stať Fr. Gibelliniho O teologii ekologie přináší na 30 odkazů na prameny. Článek Asijská religiozita a trh od redemptonisty ze Singapuru B. Theo a kritická recenze Mimo trh žádná spása? (L. Kysučan) světlým způsobem osvětluje vazby mezi trhem a kulturou v širokém smyslu slova. Nechybějí tradiční recenze, zprávy ze světa aj., výtvarnou složkou reprezentuje nový kostel v Břežině (arch. L. Müller) s barevnými snímky vitráží (Dr. K. Rechlik, J. Kláška).

Čtvrtletník pro křesťanskou orientaci ve vědě a kultuře „Dialog-Evropa XXI“ vydává Moravskoslezská křesťanská akademie (MKSA), distribuci zajišťuje sekretariát MKSA, Mendlovo náměstí 2, 603 00 Brno, tel. a fax 43 21 30 31.

vi

Perspektivy (vůbec)

(...) Často se píše o pluralitě a toleranci. Dokažte skutkem, že snesete jiný názor a otiskněte tento dopis:

Nelíbilo by se mi, kdybych byla nějakým rozdělovačem církve strčena do šuplíku s progresisty, nebo s tradicionalisty, nebo s fundamentalisty či do jiné odrudy.

Cítím se katolíčkou a svou církev miluji a obdivuji. Držím se jí jako máminy sukně, je to skutečně má matka. Stále mi pomáhá řešit životní problémy, povzbuzuje mě, kárá, těší, učí – i všechny, kdo o to stojí. Uctu k církvi, Židovu Tělu Kristovu, má mil každý křesťan.

Většina katolíků nezavírá oči před problémy doby. Kdo nezavírá a bez předpokladů posuzuje církev v období totalitářské a komunistické, ten ví, že obstála se cíť a mnoha mučedníky. Náš pan farář obětoval na nacistů život za židovské občany, podobně i jiní katolíci. Naši kněží byli a budou naši otcové, často nám slouží do posledního dechu. Žijeme s nimi, radujeme se nebo mroutíme se společně. Oni si zaslouží veškeru naši pomoc i modlitbu. Toto je církev, kterou znám a které si vážím...

Vícekrát jsem četla v Perspektivách katastrofické scénáře, kdy se rozpadne pastorace, vymřou farnosti, jak vysoký je věk kněží, ale nikdy jsem tam nečetla výzvu k modlitbě za kněze.

Na místě není naivní optimismus, ani černé brýle, ale realita. A tu vidím v naší modlitbě za církev, ve vzájemné pomoci a v důvěře slovom Pána Ježíše: „Já jsem s vámi až do konce světa.“ Vždyť Duch svatý je záštitou církve i dnes.

A ty poznámky o „pyšných držitelích pravdy“? I věřící školák ví, že pýcha patří mezi hlavní hříchy, že pýchu zhrěšili padlí andělé, z nichž se pak stali zlí duchové. Jenže o tom se dnes nepíše, není to populističtější, vidíte?

(...) Je velký rozdíl mezi pýchou a hrdostí. Ano, jsme hrdí, že patříme ke Kristově církvi, která je cestou, pravdou a životem. K té hrdosti Božích dětí nás vybízí i Svatý otec. Ať si tu hrdost chytré hlavy nepletou s pýchou a nesnaží se z nás tu pokornou hrdost vyklep...

Z dopisu Jiřiny Procházkové (Mělník)

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Příhoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Dotežal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Vyběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platěnská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!